

צ'בזטי מזהר"ן

תנינא

דף לט:

עם

ביאור חברותא

ללימוד בעיון

תורה פו

אמר שהמתמיד בלימוד ספרו יהיה נעשה איש כשר באמת
ובעל מה גדול כי יש בה עמקות נוראה שאין בשום ספר
(ה"מ שמו שמה)

מאמר קטני אמונה צריכים לתענית

מספה"ק ליקוטי מוהר"ן תנינא

זמן ומקום אמירת התורה

תורה זו נאמרה בברסלב כנראה במוצאי שבת ליל בו אלול כשמוהר"ן הגיע לברסלב לסליחות שבוע לפני ראש השנה תקסח שחל בשבת. (ובר"ה אמר תורה סא) (ימי מוהר"ן-א כה"ג ושיחות הר"ן קמ).

פתיחה

רבנו מבאר כאן שאפשר וראוי לעבוד את ה' בכל דבר, שהרי אין הקב"ה בא בטרוניא עם בריותיו, אבל צריך לזה אריכות אפים גדולה שזוכים לה ע"י שלימות האמונה, כמבואר בתורה קנה, וכיון שאין לנו סבלנות ואריכות אפים, לכן אנו צריכים עבודות קשות של תעניות וסגופים (להרגיש שעושה משהו). אבל העיקר זה שע"ז נזכה לבטל את הישות וגאווה ונזכה לאריכות אפים הנ"ל, (כי רחמנא ליבא בעי).

שיחות

כשאמר לי ענין הנדפס בליקוטי מוהר"ן ח"ב סימן פ"ו על פסוק "מקוצר רוח ומעבודה קשה", שעל-ידי קטנות אמונה צריכין לעבודות קשות וכו', עיין שם; עמדתו לפניו כמשתומם, ומחשבותיו היו תמהים בענין זה, כי נדמה לי שיש לי אמונה קצת. ענה ואמר בלשון גערה קצת, כאומר ואם יש לך אמונה, אין לך אמונה בעצמך – "האסטי אין דיר קיין אמונה ניט". והזכיר מיד מאמר רבותינו-זכרונם-לברכה (סוטה מח) "כי מי בז ליום קטנות" (זכריה ד) – "מי גרם לצדיקים שיתבזבוזו שלחנם לעתיד לבוא, בקטנות שהיה בהם עצמן". שלא האמינו בהם בעצמן. ורש"י זכרונם-לברכה פירש שם כפשוטו קטנות אמונה. אבל מדקדוק לשון הגמרא שאמר שם קטנות שהיה בהם. נראה מבואר דברי רבינו זכרונם-לברכה שעיקר קטנות האמונה שלהן היה בהן בעצמן, ויש לפרש לפי זה שלא האמינו בהקדוש ברוך הוא שהוא טוב לכל והם חשובים וגדולים בעיניו יתברך. ומחמת זה היה בהם קטנות. וזה היה עיקר קטנות האמונה שלהם מה שלא האמינו בהם בעצמן. ויש לכוון פירוש רש"י לזה: והכלל המובן מדבריו שהאדם צריך שיהיה לו אמונה בעצמו שגם הוא חביב בעיני השם יתברך. כי לפי גדולת טובתו של השם יתברך גם הוא גדול וחשוב בעיניו יתברך. וכבר מבואר ענין זה כמה פעמים שאין זה ענוה להיות במוחין דקטנות חס ושלום. וצריכין לבקש הרבה מהשם יתברך לזכות לדרכי ענוה באמת וכו' (עיין בליקוטי מוהר"ן ח"ב סימן ס"ב, ובסימן ע"ב, ועוד בכמה מקומות): וגם אחר-כך בסמוך אחר שאמר ענין הנזכר-לעיל הגיע ראש-השנה ואמר אז התורה חדי רבי שמעון סימן ס"א בחלק ח"א. ושם הזכיר ענין חסרון אמונה בעצמו עיין שם באות ה' מה שנאמר שם. ויש שיש עליהם מחלוקת מחמת שאין להם אמונה בעצמן וכו': (שיחות הר"ן, סימן ק"מ).

קודם ראש-השנה שנת תקס"ח דיבר עם הרב רבי נתן זכר-צדיק-לברכה וגילה לפניו הענין המבואר בליקוטי מוהר"ן ח"ב סימן פ"ו שעל-ידי קטנות אמונה צריכים לתעניות ולעבודות קשות. והרב רבי נתן זכר-צדיק-לברכה עמד משתומם, ומחשבותיו תמהים, כי הוא ידע בנפשו כי הוא חזק באמונה וכו'. והשיב לו רבינו זכרונם-לברכה על מחשבותיו, וענה ואמר לו: "ואם יש לך אמונה וכו', אין לך אמונה בעצמך" ! וכו', עד כאן לשונו: (פרפראות לחכמה (על תורה סא ח) הובא בשיש"ק ח"ה, סעיף כ"ד).

לקוטי הלכות

אמונה בעצמו

ח"מ פקדון הלכה ה' אות ז' – פי כל גלות מצרים היה על ידי חטא אדם הראשון פידוע שפגם באמונה, פמוכא. ועקר הפגם היה בבחינת אמונת חכמים, פי אף על פי שהוא נברא יחיד ולא היו אז עדין חכמים בעולם פי אם הוא לבדו, אף על פי כן היה צריך ביותר לאמונת חכמים, דהינו להאמין בעצמו וכמבאר בהתורה הנ"ל שפשאין מאמינים בעצמו הוא בחינת פגם אמונת חכמים וכן מבאר בסימן פו בליקוטי תנינא על פסוק מקצר רוח ומעבודה קשה, פי אם היה האדם מאמין בעצמו שגשמתו גבה מאד מאד, פי אפלו הנשמה של הפחות שבישראל גבה מאד ובו תלויין כל העולמות

* כט שבט תשסב. יז שבט עד יג אדר תשפג ירושלים

² ימי מוהר"ן ח"א אות כה – בסוף אלול, סמוך לראש השנה, היו מצפים במאהלוב, שיבוא חותני לביתו, ואני התחלתי להקין עצמי לנסע לברסלב על ראש השנה, וזוגתי ידעה מזה, ורצתה למנע אותי, ולא הועיל כלל ונסעתי לרבנו זכרונם-לברכה קדם שבת שלפני סליחות, ובאתי לקהלת נעמירוב על שבת, ואכלתי אצל אחותי, אף הייתי גם בבית אבי, נרו יאיר, לקבל פניו וכבר התחיל להתפייס עמי קצת, פי ראה וידע, שבודאי לא ימנע אותי, וגם הבין, שפונתי לשמים במוצאי שבת נסעתי מיד לברסלב, ובאתי קדם הסליחות לברסלב, וזכיתי לראות פני קדשו בעת שנקנס לבית המדרש לומר סליחות עם הצבור, ואחר הסליחות נכנסתי אצלו ודבר עמי הרבה, בחסדי השם, וישבתי כל השבוע בברסלב, עד שהגיע ראש השנה שנת תקס"ח, שחל אז ביום שבת קדש בראש השנה שמעתי מפיו הקדוש תורה הקדושה "חדי רבי שמעון וכו' (לקוטי מוהר"ן סימן ס"א). ושם, באותה התורה, גלה מענין הספר שנעשה על ידי מחלקת בחינת, וספר כתב איש ריבי וכו', ולא ידענו אז מה מרמז:

עליונים ותחתונים, בודאי לא היה עובר שום עברה ולא היה פוגם שום פגם, בפרט אדם הראשון שהיה יחידי שאצלו היה כל אמונת חכמים רק בבחינה זאת. כי אנהו צריכים אמונת חכמים בכל החינות המבארים שם, להאמין בצדיקים אמתיים ולהאמין בחברו ולדבר עמו ביראת שמים בבחינת או נדברו יראי ה' איש אל רעהו ויקשב ה' וישמע ויפתב בספר וכו'. כי בכל אחד מישראל יש נקדה טובה שהוא בחינת צדיק. וביותר צריך להתחוק ולהתגבר להאמין בעצמו, להאמין שגם מעט עבודתו ועסקו בתורה יקר מאד אצל ה' יתברך, בפרט מה שזכה להתקרב לצדיקים וכשרים אמתיים להאמין בהם שזה יקר מאד מאד אצל ה' יתברך, כי אפלו אם יאמין בה' יתברך ובצדיקים ובחבריו הכשרים שכלם צדיקים, אבל אינו מאמין בעצמו, דהינו שאינו מאמין שאמונתו שמאמין בחכמים אמתיים וכו' יקר מאד מאד, גם זה פגם אמונת חכמים ובאפן אחד פגם היה גרוע מהכל, כאשר מצוי נגע המספחת הזאת בכמה בני אדם שהם פשרים קצת ומתחילים להתקרב לאנשי אמת לחכמים וכשרים אמתיים, אבל אומרים על חבריהם הם בודאי פשרים וצדיקים, אבל מה מועיל לי כי אני יודע חסרוני בנפשי שאני מלא חטאים ועונות ופגמים ועל ידי זה נופל חס ושלום, ומתרחק לגמרי חס ושלום ונופל מאמונת חכמים לגמרי עד שהרבה נעשו מתנגדים וחולקים על ידי זה. נמצא שכל פגמו באמונת חכמים, על ידי שלא האמין בעצמו, כי מי שרוצה לחוס על חייו צריך לבקש מה' יתברך עד שיתחזק באמונת חכמים כל כך עד שיאמין גם בעצמו, דהינו שיאמין בגדל כח צדקתם של הצדיקים אמתיים עד שבדאי יתקנו גם אותו ויעלו אותו מעלה מעלה אם יאחו עצמו להיות דבוק בהם כל ימי חייו, כי אמונתו בעצמה שמאמין בהצדיקים ומתקרב אליהם יקר מאד מאד, כי אמונה הוא רק בדרך שאין מבינים בשכל, כמו שמבאר במקום אחר. ועל כן צריך להאמין בעצמו באמונה אף על פי שלפי שכלו וידיעתו בעצמו הוא רחוק מאד מה' יתברך, אף על פי כן צריך להאמין באמונה שגם מעט הנקודות הטובות שבו יקרים מאד אצל ה' יתברך וכאשר הבנתי כל זה משיחתו הקדושה זכרונו לברכה. ובפרט אדם הראשון שהיה יחידי בעולם שכל אמונת חכמים שלו היה תלוי בזה פגם, ובפרט כי כל הפגם של אדם הראשון היה על ידי חוה אשתו שמתחלה בא הנחש בערמה, כי היא הייתה צריכה להאמין באדם הראשון שדבריו אמת שה' יתברך צוה שלא לאכל מעץ הדעת, והנחש הכניס בה וזהו המאן עד שפברה בו ולא האמינה בדבריו ופגמה באמונת חכמים על ידי זה. ונסתה לדברי הנחש ואחר כך גרמה עד שהכניסה בפירות גם בלב אדם הראשון בעצמו שפגל בדעתו ולא האמין בעצמו בעצם כחו ומעלתו שהיתה גבה ונשגבה מאד עד שאכל מעץ הדעת טוב ורע, שמאז נמשך זהמת הנחש שמשם כל הפגמים של הדורות הקודמים דור המבול ודור הפלגה שמשם נמשך גלות מצרים בידיע. וכל פגמי הדורות היה על ידי פגם אמונת חכמים כמו שפתיב, לא יפנה דרך ברמים וכו' וכמבאר במקום אחר:

ח"מ נויקין הלכה ד' אות ו' – המרור הוא זכר לוימרונו את חיינו בעבדה קשה וכו', שכל זה מרמו על המרירות שסובלין קדם שמברין דיני התורה, כמו שאיתא בזהר הקדוש בעבדה קשה, בקשיא. בחמר, הלכתא וכו'. וכל זה המרירות נמשך מהתורות הפסולות של הסטרא אחרא שגאחזין בההלכה, שהם בחינת מין ותבן שצריכין לברר ההלכה מהם, כי משם נמשכין כל הקשיות וכו'. וכמו כן קשה להתפלל, כי התפלה היא פני התורה פנ"ל. ועל כן פרש אדונינו מורנו ורבונו זכרונו לברכה גם זה הפסוק וימרונו וכו' בעבדה קשה לענין תפלה, כמובא (בלקוטי תנינא).

הקדמה

רבנו מבאר שבוודאי אפשר לעבוד את הקב"ה בכל דבר, כי אין הקב"ה בא בטרוניא עם בריותיו (כמבואר בגמרא ע"ז ג), (כי רחמנא ליבא בעי) העיקר בתמימות אמונה וסבלנות לעבוד את הש"י במסירות וע"פ שלא רואה תוצאות, אבל כשחטר אמונה חסר סבלנות אזי צריך עבודות קשות כגון תענית כדי להרגיש שעובד את ה', אבל באמת (דברים ל' יא) לא בשמים היא, ו"לא אותי קראת יעקב כי יגעת בי ישראל" (ישעיה מג כב) כמו שביאר המגיד מדובנא אם יגעת לעבוד אותי בעבודות קשות לא אותי קראת, כי אני לא בקשתי ממך עבודות קשות.

אלא שלשון רבנו שקטני אמונה צריכים עבודות קשות, משמע שעד שלא יתחזקו באמונה, אין להם עצה אלא עבודות קשות. נמצא שעבודת ה' היא או אמונה שלימה או מסירות נפש ממש. וכן משמע לשון רבנו שחסרון באמונה היא בחי' שמד, כמו שעת שמד שצריך לההרג אפילו על מנהג בעלמא, הכי נמי כשהאמונה אינה שלימה צריך להמית את הגוף בעבודות קשות¹. אלא שקשה א"כ שצריך אמונה שלימה או עבודות קשות כיצד אומר רבנו שהקב"ה לא בא בטרוניא, הרי לרובא דעלמא אין אמונה שלימה, א"כ אין עצה לעבוד את ה' אלא בעבודות קשות שלרוב העולם אין כח לעשות. נמצא כביכול הקב"ה כן בא בטרוניא עם בריותיו.

לכן נראה מוכרח שכוונת רבנו במה שאמר שקטני אמונה צריכים עבודות קשות, לא שאין להם עצה אחרת, אלא שהם טועים לחשוב כך, דהיינו שבגלל הקטנות אמונה שבהם לא מרגישים שעושים עבודת ה' אלא רק כשעושים עבודות קשות, וכמבואר בתורה מט תנינא שבאמת מצד מדת הדין צריך למסור את הנפש בכל רגע אבל הקב"ה רחמן רוצה בעבודת בני אדם דייקא ושרפים יש לו למעלה לרוב. וראה שם עד כמה הסתירה הזו משפיעה עלינו. ולפי' רבנו מדבר כאן משתי קטנות אמונה, האחת שלא מאמין ברחמנותו ית', ע"כ נדמה לו

¹ אמנם מצוינו בחי' כוז בתורה קצח – כשאדם צועק לה' אומרים לסע כמ"ש מה תצעק אליו דבר אל בני יסעו. צועק משמע שמבקש ולא נענה, על כן הוא צועק, וטעם שלא נענה, כיון שאינו ראוי מצד מעשיו, כי אין אמונתו שלימה, ואזי עצתו לעשות מעשה מסירות נפש, כמבואר שם בפסוק, שהקב"ה אמר למשה רבנו כיון שמדת הדין מקטרגת לא תועיל תפילה, אלא מעשה של מסירות נפש, להיכנס לים. ואמרו בספרי (פ' ראה) כל זמן שע"ז בעולם חרון אף בעולם. ובתורה יח מבאר רבנו שאפילו כשאין ע"ז אלא רק שהאמונה אינה בשלימות, אזי לפי חסרון האמונה, כך יש חרון אף והסתרה. נמצא מבואר שם שכדי לזכות שהתפלה והעבודה תתקבל צריך או אמונה שלימה או מעשה של מסירות נפש. אבל נראה שכאן אין הכוונה לזה אלא שרק נדמה לו שצריך עבודות קשות, וצ"ע.

שצריך עבודות קשות והשניה בסוף התורה או שלא מאמין בעצמו, שלגודל נשמתו כל מעשה קטן שעושה פועל נפלאות בכל העולמות.

אלא שעדיין קצת קשה כי רבנו מבאר שהאמונה כאן הכוונה לאריכות אפים, משמע שהקטנות אמונה גורמת לנו שאין לנו סבלנות להמתין לישועת ה', ועל כן רק בעבודות קשות אנו מרגישים עובדי ה'. ובאמת לפעמים חיוך לאדם, השכר עליו גדול מלימוד תורה, כדאיתא בגמ' (תענית כב.)¹⁷ מעשה ברבי ברוקא ששאל את אליהו מי כאן בן עוה"ב והראה לו על שני בדחנים.

גם מאמר חז"ל שאין הקב"ה בא בטרוניא עם בריותיו, לכאורה הכוונה שעל כן חכם וטיפש גבור וחלש יכולים להגיע לאותה מדרגה, שהרי אין זה בידם אלא משמים נקבע הדבר ביצירת הוולד, ורק אמונה ויראת שמים תלויה באדם עצמו כמחז"ל הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים (כמבואר בנדה טו:). ולפ"ז נראה שהדוגמא לזה הם מעשיות שהובאנו בפנים, כגון בסדר הדורות מעשה מהקצב שכיבד את אביו ואמו במסירות מיוחדת, ובספר חסידים מעשה בבחור שעשה עצמו פרוץ בעריות כדי להציל בנות ישראל מהגויים, ומעשה ברועה צאן עם הארץ שנתן להקב"ה את כל פרוטותיו ואת שכר עולם הבא שלו ורקד לכבודו ית' עד כלות הכוחות. אבל באמת נראה להפך כי אע"פ שבאמת עשו זאת מיראת שמים ולא מחכמה וגבורה אבל עשו זאת ביגיעה עצומה שגם היא לכאורה עבודה קשה. ויותר נראה להביא דוגמא את דבורה הנביאה שזכתה ע"י שזיכתה את בעלה העם הארץ להביא פתילות עבות למנורת בית המקדש או רבי חנינא בן תרדיון שהתחלפו לו מעות פורים במעות צדקה ונתן הכל לצדקה, שהם מעשים קטנים שנעשו בסתר בלב שלם, ועי"ז עולים על עבודות קשות שאפילו בסתר מכניסות גאווה או מעשים גדולים של תורה בפרהסיא. כי רק צדיק גדול שיצא מחמירות לגמרי אין לו פניות כשעושה מעשה טוב בפרהסיא (תורה ד'). וכמו שראיתי בשם החוזה מלובלין שאמר שהוא מצאצאי קרח ואמר אילו סבא היה יודע שמאחורי התנור אפשר לעבוד את הקב"ה כמו כהן גדול בקדש הקדשים לא היה חולק על הכהונה. כי באמת אדרבה מאחורי התנור היא עבודה בסתר ושם עבודות פשוטות בלי פניות של כבוד כלל יש להן ערך גדול.

ובאמת נראה שגם מעשיהם של הקצב והבחור והרועה הנ"ל מי שיעשה אותם בשפלות ותמימות כמוהם יהיה נחשב לו כעבודה בכל דבר, אבל מי שיחקה אותם יחשב לו עבודות קשות.

כי אין הכוונה שאין ערך לעבודה במסירות נפש, אדרבה עיקר עבודת ה' צריך שיהיה במסירות נפש, אבל לא כשמרגיש שהיא עבודה קשה, אלא כשעושה מתוך שמחה ואהבת ה', לכן רק צדיק יכול להתענות, כי אצלו אדרבה מעורר שמחה כמ"ש (תהלים צ טו) שמחתנו כימות עניתנו (כמבואר בתורה קעט).

אלא שלכאורה צ"ע מהגמרא ברכות דף לד: אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן כל הנביאים כולן לא נתנבאו אלא למשיא בתו לתלמיד חכם ולעושה פרקמטיא לתלמיד חכם ולמהנה תלמיד חכם מנכסיו, אבל תלמידי חכמים עצמן עין לא ראתה אלהים וזולתן יעשה למחכה לו. משמע שע"י לימוד תורה עד שנעשה ת"ח זוכה יותר ממי שאין בכוחו ללמוד כל כך. אבל באמת ת"ח אין הכוונה לחכם גדול בתורה וכנ"ל שחכמה היא מתנה משמים, אלא למי שמקיים את התורה, וכמבואר בלק"ה/ו' שת"ח הכוונה לתלמיד של החכם וזהו שאמרו בברכות דף ז: אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי גדולה שמושה של תורה יותר מלמודה שנאמר פה אלישע בן שפט אשר יצק מים על ידי אליהו למד לא נאמר אלא יצק מלמד שגדולה שמושה יותר מלמודה:

¹⁷ תענית דף כב. רבי ברוקא חוזה הוא שכיח בשוקא דבי לפט הוה שכיח אליהו גביה אמר ליה איכא בהאי שוקא בר עלמא דאתי אמר ליה לא אדהכי והכי חזא להווא גברא דהוה סיים מסאני אוכמי ולא רמי חוטא דתכלתא בגלימיה אמר ליה האי בר עלמא דאתי הוא רהט בתריה אמר ליה מאי עובדך אמר ליה זיל האינדא ותא למחר למחר אמר ליה מאי עובדך אמר ליה זנדוקנא אנא ואסרנא גברי לחוד ונשי לחוד ורמינא פוריאי בין הני להני כי היכי דלא ליתו לידי איסורא כי חזינא בת ישראל דיהבי נכרים עלה עינייהו מסרנא נפשאי ומצילנא לה יומא חד הוות נערה מאורסה גבן דיהבו בה נכרים עינייהו שקלי דורדייא דחמרא ושדאי לה בשיפולה ואמרי דיסתנא היא אמר ליה מאי טעמא לית לך חוטי ורמית מסאני אוכמי אמר ליה עיילנא ונפיקנא ביני נכרים כי היכי דלא לידעו דיהודאא אנא כי הוה גורי גזירתא מודענא להו לרבנן ובעו רחמי ומבטלי לגזירתייהו ומאי טעמא כי אמינא לך אנא מאי עובדך ואמרת לי זיל האינדא ותא למחר אמר ליה בההיא שעתא גורי גזירתא ואמינא ברישא איזיל ואשמע להו לרבנן דלבעי רחמי עלה דמילתא אדהכי והכי אתו הנך תרי אתי אמר ליה הנך נמי בני עלמא דאתי נינהו אול לגבייהו אמר להו מאי עובדיכו אמרו ליה אינשי בדוחי אנן מבדחינן עציבי אי נמי כי חזינן בי תרי דאית להו תיגרא בהדייהו טרחינן ועבדינן להו שלמא:

¹⁸ ליקוטי הלכות בשר בחלב הלכה ה אות ז' ועקר שם תלמידי חכמים הוא מי שמקרב ליה חכם ויהצדיק האמת, פי על שם זה נקרא תלמיד חכם, שהוא תלמיד של החכם, שהוא הצדיק האמת. ולהפך, עם הארץ נקרא מי שלא שמש תלמידי חכמים, כמו שאמרו רבותינו זכרונם לברכה, פי פשיאנו מקרב ליה חכם ויהצדיק האמת הוא בכלל עם הארץ, פי אין לו כח לקבל חכמה שהוא השגת אלקות אפלו אם הוא למדן חכם, ואפלו אם יש לו מעשים טובים, פי אל התכלית הנצחי שהוא השגת אלקות אי אפשר לבוא פי אם על ידי צדיקי אמת הנ"ל ותלמידיהם ותלמידיהם וכו'.

וכמ"ש (ירמיה ט' כב) אל יתהלל חכם בחכמתו וכו' כי אם בזאת וכו' השכל וידוע אותי כי אני ה' עושה חסד, דהיינו ירא שמים המאמין בגודל רחמנותו ית' ולא מחפש להתהדר בעבודות קשות דווקא, אלא לדעת אותו ולהיות מחובר אליו בסתר הלב. ואע"פ (אבות ב' ה) שאין בור ירא חטא ולא עם הארץ חסיד. ובקדושין ל: בראתי יצה"ר ובראתי לו תורה תבלין, צריך לומר שכל אחד לפי חריפותו ללמוד הלכה ודרך ארץ אפשר שיהיה ירא חטא, ולכל אחד התורה תבלין ליצה"ר שלו, החכם ע"י עיון והטפש ע"י עסק התורה כפי כוחו. וכל הגדול מחבירו יצרו גדול. נמצא כל אחד מישראל חכם וטפש גבור וחלש, יש להם בחירה שווה לעבוד את הקב"ה באמונה ואריכות אפים, וא"צ בעבודות קשות של תעניות וסיגופים, שיש רק לגבור, ולא שכל גדול שיש רק לחכם. וכמבואר בתורה יט תנינא שדעת המחקרים שרק בעלי השכל יזכו לשכר עולם הבא היא טעות כי באמת העיקר היא העבודה באמונה ותמימות עי"ש.

ועל כן נראה שעיקר העבודה צריכה להיות עבודת התפילה ותחנונים שנוכה לאמונה ובטחון ותמימות ועי"ז ליראת שמים כי רק בזה באמת זוכים לעולם הבא. ותמיד בכל מדרגה צריך להרגיש שהסתרת הידיעה שגורם היצה"ר/ו, היא בחי' שעת שמד, כמו חייל גוי העומד עלי להכריחני לעבור על דת, כי פגם האמונה הוא שעת שמד על המצוות, כמ"ש (תהלים קיט פו) כל מצוותיך אמונה. ואמרו (מכות כד.) בא חבוקק והעמידן על אחת "וצדיק באמונתו יחיה", וצריך להתעורר כנגדו במעשים של מסירות נפש, כדי לשמור על יהדותי, ולחזור לאמונה שלימה. ועיקר הגדולה היא השפלות כמבואר בתורה עב תנינא ועל כן צריך להיזהר מאד דווקא בעבודות הקשות כי בהן הניסיון גדול ליפול בגאווה וישות.

הדמיון של אמונה שאינה בשלימות לשעת שמד אע"פ שאינו מדוייק ממש, שהרי לא אומר שכיון שהיצה"ר רוצה להעביר אותי על דת, אזי לא אשמע לו אפילו בדבר קטן, אלא כיון שהיצה"ר רוצה להעבירני על דת, אני אמסור נפש להמית את הגוף בעבודות קשות. נראה שעיקר הכוונה שצריך להרגיש שחסרון אמונה הוא שעת שמד, וכמו שבשעת שמד מתעורר האדם יותר למסור נפשו, הכי נמי צריך להרגיש שחסור אמונה זה דבר נורא, והיצה"ר הגורם לי הסתרה ומחליש אותי מהאמונה השלימה הוא כמו גוי רשע העומד עלי להעביר אותי על דת או שיהרגני. כי אמונה חלשה אין דבר נורא יותר מזה. כי יראת שמים תלוי באמונה. ואדם צריך להזדעזע מעצמו ממה שלא מרגיש את הקב"ה כאן ממש נמצא מאד ולירא בכל תנועה שעושה לפחות כמו שירא כשעומד אצל צדיק גדול שי לו יראת הרוממות ממנו.

ועוד אמונה שלימה באמת, היא מדת הבטחון, שמרגיש כגמול עלי אמו בלא שום דאגה רק בוטח באמו שתתן לו כל מחסורו, וגם הזוכה לזה, עדיין הוא צריך שיאמין גם בעצמו, שעבודתו יקרה אצל הקב"ה ונשמתו גבוהה. וכל זמן שלא זוכה לכל זה הוא עדין נקרא קטן אמונה, הצריך עבודות קשות כנ"ל.

אע"פ שהבעש"ט ורבנו ביטלו את עבודת התעניתים, הם בעצמם כן עשו תעניות הפסקות, ונ"ל כנ"ל כי אצלם היא לא עבודה קשה אלא אדרבה שמחנו כימי עניתנו, אבל הדוגמא שלנו היא מוהר"ן, שיותר מכל אחד קיים דעת רבנו, ולא עסק בתעניתים אלא רק מה שזכר בש"ע ד' צומות וב' ה' ב' שאחרי הרגל. ועיין שיחות הר"ן סימן קמ שהיתה אמונתו שלימה, ואע"כ הבין שגם אליו דבר רבנו בתורה זו. ומסתמא כל אחד לפי מדרגתו מה שאצלו חוסר אמונה אפשר שאצלינו נקרא אמונה. עכ"פ נראה שאין עצה ואין תבונה אלא להרבות בתפלה שנוכה לאמונה, ולשמוח בעבודות קשות המודמנות לנו כמו תענית שמחייב הש"ע ולקבל בזיונות בשמחה. והעיקר להזהר מגאווה וישות.

קושיות

א- באיזה אמונה מדובר. ב- נמצא שלמעשה כן בא בטרוניא. ג- הרי שלימות אמונה לא יותר קל מתענית. ד- הפך מעבודה קשה היא עבודה קלה ולא עבודה בכל דבר. ה- אמונה סבלנות בחי' מצפה לשלחן אחרים. ו- הדמיון בין שמד לקטנות אמונה. ז- ענין הבזיונות. ח- השמד הוא מהתאוות שהן האמונות ומה מועיל תענית. ט- שכולנו קטני אמונה וצריכים עבודות קשות א"כ מדוע רבנו ביטל את התעניות. י- כיצד זוכים לאמונה. יא- מדוע רבנו עסק בתעניות. יב- האם הכוונה למה שאמר בתורה יט תנינא שא"א שרק בעלי השכל יזכו. יג- מה ההוא אמינא שבא בטרוניא. יד- מה הו"א שרוצה לפטור עצמו מליתן שכר. טו- חוסר אמונה בעצמו מדוע נקרא שמד. טז- בשיחה קמ מדוע השתומם מוהר"ן. יז- וא"כ מה נאמר אנחנו.

א. צ"ע לאיזה אמונה מתכוון רבנו הרי מדבר כאן גם על צדיקים כמבואר בשיחות הר"ן. ונראה שהכוונה לאמונה שלימה דהיינו בטחון שאין לו קוצר רוח כלל, רק בוטח בה' תמיד ותינוק בחיק אמו. וגם מאמין בחשיבות עבודתו וגודל נשמתו, נמצא כל טיפת פגם אמונה היא שעת שמד.

¹ ירמיה פרק ט (כב) כה אמר יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל יִתְהַלֵּל חָכֵם בְּחָכְמָתוֹ וְאֵל יִתְהַלֵּל הַגִּבּוֹר בְּגִבּוֹרָתוֹ אֵל יִתְהַלֵּל עֲשִׂיר בְּעֲשָׂרָו: (כג) כִּי אִם בְּזֹאת יִתְהַלֵּל הַמִּתְהַלֵּל הַשֶּׁכֶל וְיָדַע אוֹתִי כִּי אֲנִי יְהוָה עֹשֶׂה חֶסֶד מְשֻׁפָּט וְצִדְקָה בְּאֶרֶץ כִּי בְּאֵלֶּה חֲפִצְתִּי וְאִם יְהוָה:

² כמבואר בתורה סב אות ב'- וּבְאֵמֶת אִם הָיָה יוֹדַע הָאָדָם יְדִיעָה בְּלִב שְׁלָם, 'שְׁמֵלָא כָל הָאֶרֶץ כְּבוֹדוֹ' (ישעיה ו), וְהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא עוֹמֵד בְּשַׁעַת הַתְּפִלָּה, וְשׁוֹמֵעַ הַתְּפִלָּה. וְדַאי הָיָה מִתְּפַלֵּל בְּהַתְּלַבְּבוֹת גְּדוֹל, וְהָיָה מְדַקְדֵּק מְאֹד לְכַוֵּן אֶת דְּבָרָיו. וּבְשִׁבְלֵי שְׁהָאָדָם אֵינוֹ יוֹדַע זֹאת יְדִיעָה בְּלִב שְׁלָם, בְּשִׁבְלֵי זֶה אֵינוֹ מִתְּלַבֵּב בְּלִי בְּרָךְ, וְאֵינוֹ מְדַקְדֵּק בְּלִי בְּרָךְ. וְכָל אֶחָד לְפִי מַעוֹט שְׁכָלוֹ וְיָדִיעָתוֹ, בֵּן הַתְּלַבְּבוֹת וְדַקְדוּקוֹ. וְהַיְדִיעָה הִיא מְהִיצֵר הַטּוֹב שְׁבִלְב, וְהַסְתֵּרֵת הַיְדִיעָה הִיא מְהִיצֵר הָרַע שְׁבִלְב. וְהַסְתֵּרֵת הַיְדִיעָה, הֵן הֵן אֲפִיקוֹרְסוֹת וְקִשְׁיוֹת, שְׁהִיצֵר הָרַע מְקַשֵּׂה אֶת לְבוֹ לְפַל בְּרַעָה (מְשַׁלֵּי כ"ח):

ב. וצ"ע הרי זו מדרגה של גדולי הצדיקים עד שאפילו למוהרנ"ת אמר רבנו שעדיין חסר אמונה בעצמו, וא"כ שוב לכאורה נמצא שהקב"ה בא בטרוניא עם בריותיו שכמעט כולם צריכים עבודות קשות וזה כבר אמר שאינו בכוחו של כל אדם. ונראה שבאמת אין הכוונה שצריך עבודות קשות בפועל שהרי ביטל לנו את העבודה הזו אלא הכוונה לדעת על מה להשקיע את עיקר התפילה שהעיקר היא על אמונה ובטחון ותמימות.

ג. נראה לכאורה שעומק המבואר בתורה זו שיש שתי דרכים לעבוד את ה', או עבודות קשות של סיגופים והכנעת עזות הגוף הגשמי, או אמונה שלימה, שהיא עד כמה שאדם מכניע את ישותו עצמיותו וחמריותו וגאוותו. וזוכה לתכלית הסבלנות כמבואר בתורה קנה. וצ"ע שלכאורה נפל פיתא בבירא, כי לזכות לזה, זה לא יותר קל מתעניות וסיגופים. גם עיין תורה סב שלאמונה גם זוכים ע"י תעניות.

ד. כשיש אמונה אפשר לעבוד את ה' ית' בכל דבר, וכשאין אמונה אזי צריך עבודות קשות כתענית. צ"ע כי הפך עבודות קשות, זה עבודות קלות, ולא דווקא בכל דבר.

ה. צ"ע מדוע אומר רבנו שתעניות הן עבודות קשות, ואילו לעבוד את הקב"ה בכל דבר היא עבודה קלה, הרי צריך לזה סבלנות ואורך רוח עצום, ואמרו חז"ל (ביצה לב:)¹⁰ המצפה לשלחן אחרים עולם חשך בעדו, ואמרו (משלי יג יב) תוחלת ממושכה מחלה לב. וא"כ לכאורה סבלנות היא עבודה קשה יותר. ונראה כי המצפה לשלחן אחרים ותוחלת ממושכה מדובר על מי שמצפה לתשועת בשר ודם אבל המצפה לישועת ה' ית' אזי אדרבה זה עיקר החיים שחי באמונה ובטחון. ועל זה צריך להיות עיקר התפילה ותחנונים תמיד.

ו. מה שקטני אמונה צריכים לתענית הוא בחי' מה שאמרו שבשעת שמד אפילו על שרוך נעל יהרג ואל יעבור – משמע שהיצה"ר הגורם הסתרת הידיעה ועי"ז מחליש מאמונה, הוא כמו גזרת שמד של הגויים לבטל אותנו מהמצוות, וצ"ע הרי כנגד השמד שגזרו עלינו אנו לא שומעים להם אפילו במצווה קלה, ולפ"ז גם כנגד היצה"ר אנו צריכים לא לשמוע לו אפילו במצווה קלה, דהיינו למסור את הנפש אפילו על מנהג קל של ישראל. ואם כנגד השמד של היצה"ר אנו צריכים עבודות קשות של בחי' מיתת הגוף, מה הדמיון לשעת שמד? משמע שרבנו לומד שהיהרג על שרוך נעל אין הכוונה להתחזק כנגד המשחיתים שכיון שהם רוצים שנוותר על הכל על כן לא נוותר אפילו על קצת שמותר. אלא לומד שהם בחי' הגוף הרוצה להתגבר על הנשמה, ולכן כנגדו אנו צריכים עבודות קשות שעל ידן ממייתים ומחלישים את הגוף שעי"ז תתחזק הנשמה. אבל אם היינו הולכים אחרי הנשמה היה לנו אמונה חזקה ולא היינו צריכים להמית את הגוף.

ז. צ"ע האם גם לחפש בזיונות היא עבודה קשה שצריך לה רק בגלל קטנות אמונה. כי רואים בחוש שהרבה מעדיפים תעניות ולא בזיון ברבים, שהוא שפיכות דמים ממש ומר ממוות ומתמשך בכל פעם שזוכר בו, כמבואר במ"א חומר המלבין פני חברו ברבים. וא"כ לכאורה גם עליו נאמר לא בשמים היא. מאידך רבנו אומר בתורה ו' שזה עיקר התשובה. ונ"ל שאדרבה כיון שאנו קטני אמונה וע"כ צריכים עבודות קשות של תעניות וסיגופים וזה בודאי לא ביד כל אדם כמבואר בתורה זו שנחשב בא בטרוניא עם בריותיו, על כן אין לנו עצה אלא לחפש בזיונות שאע"פ שהיא עבודה קשה, אבל היא ביד כל אדם. וכמבואר בתומר דבורה פ"ב להאריך אף למחרפיו יותר טוב מתענית. כי במקום להחליש גופו יסגף נפשו בזיונות בני"א.

ח. וצ"ע כי השמד שגוזרים הגויים הוא כיון שאנחנו הלכנו אחר התאוות הגוף, ועי"ז נתננו להם שליטה עלינו כמבואר בתורה לו שלכל אומה יש תאוה המחיה אותה וכשישראל נופלים באותה תאוה, הם ברוחניות תחת שליטת אותה אומה. ולפ"ז צ"ע מה מועיל להיהרג על שרוך נעל? הרי צריך להתגבר על התאוות. ולכאורה לפ"ז משמע שהגמרא למדה שלהיהרג על שרוך נעל הוא כנגד המשחיתים דהיינו לעשות הפך כוונתם. אבל א"כ ההיקש של רבנו משמד של גוים לשמד של יצה"ר צ"ע כי מה שייך תענית לזה וכנ"ל. וצ"ל שההליכה שלנו אחר התאוות דהיינו התגברות הגוף כנ"ל היא התגברות הגוף שהם כלל הגויים על הנשמה שהיא כלל ישראל, ועל כן להכניע את הגוף אנו מוסרים את הגוף למיתה אפילו על מנהג קל. דהיינו ממתים את החלק שלהם בנו, לכבודו ית' שהוא החלק אלוך שבנו.

ט. משמע שכל פגם קטן באמונה נידון כשמד וצ"ע נמצא שאצלינו תמיד הוא שמד, וא"כ אנו צריכים תמיד עבודות קשות, ומדוע רבנו הקל עלינו שלא להסתגף ולא להתענות? ואולי בגלל חולשת הגוף שירד לעולם העדיף את הדומה למיתה כגון שפיכות דמים של בזיונות. אבל א"כ צדיק גדול ביותר שאמונתו שלימה ולגביו אינה שעת שמד מדוע גם הוא צריך בזיונות? ופשוט כי המחלוקת יש לה עוד תיקונים כגון להסתיר את האדם מהיצה"ר כמ"ש צופה רשע לצדיק ועיין ח"מ תא שיש מדרגות שא"א אלא ע"י מחלוקת. ועל כן אולי הבזיונות הן רק אגב המחלוקת.

י. צ"ע כיון שהעיקר זה לזכות לאמונה שלימה, ואזי לא נצטרך עבודות קשות, ונוכל לעבוד את ה' ית' בכל דבר, א"כ מדוע לא מבאר כיצד זוכים לאמונה שלימה. (עיין תורה ז')

יא. צ"ע הרי רבנו עסק הרבה בתעניות אע"פ שלא היה קטן אמונה.

¹⁰ ביצה דף לב: – ואמר רב נתן בר אבא אמר רב כל המצפה על שלחן אחרים עולם חשך בעדו שנאמר נודד הוא ללחם איה ידע כי נכון בידו יום חשך רב חסדא אמר אף חייו אינן חיים. תנו רבנן שלשה חייהן אינם חיים ואלו הן המצפה לשלחן חבריו, ומי שאשתו מושלת עליו וכו'...

יב. בגלל קטנות אמונה צריכים תענית, כי אין הקב"ה בא בטרוניא עם בריותיו, לכן בוודאי אפשר לעבוד את הקב"ה בכל דבר – וצ"ע הכוונה למה שאמר בתורה יט תנינא שא"א שיהיה כדעת המחקרים שע"י שכל זוכים לעוה"ב כי מה יעשו חלשי השכל, לכן מוכרח שהעיקר היא התמימות ולא השכל.

יג. אין הקב"ה בא בטרוניא עם בריותיו – צ"ע מה ההוא אמינא? ואמנם שגמרא שהיא המקור לזה שאלה הגמרא האם הקב"ה בא בעלילה עם הגויים כדי לפטור עצמו מליתן להם שכר, אבל כאן מדבר על יהודים שבוודאי רוצה ליתן להם שכר.

יד. צ"ע מה הוא אמינא לומר שהקב"ה כביכול מחפש לפטור עצמו מליתן שכר? הרי את כל הבריאה ברא רק כדי לגלות טובו ואין טובו שלם בלא שכר דאל"ה הוא נהמא דכסופא? וכל שכן לפי המבואר לעיל תורה מט תנינא עד כמה מצד הדין אין זה שכר אלא כמעט מתנת חנם, ואם היה בא בטרוניא היה קודם לזה מעמיד את השכר על הדין? אבל באמת טענת הטרוניא היא טענת היצה"ר שמסמא את עינים ומראה לאדם קצר מאד כאילו מבקשים ממנו מה שאין בכוחו, (וראה תורה מו תנינא שאין כזו מציאות כלל, כי אין מניעה לאדם שאין בכוחו להתגבר עליה)

טו. בסוף התורה ובשיחות הר"ן אות קמ שאפילו השלם באמונה אבל חסר באמונה בעצמו נחשב שעת שמד. צ"ע בשלמא חוסר אמונה בה' ית', אבל חוסר אמונה בעצמו, מדוע נקרא קוצר רוח? וצ"ל כיון שגם זה מחליש מקיום מצוות לפי מדרגתו.

טז. בשיחות הר"ן סימן קמ מבואר שכששמע מוהרנ"ת את התורה הזו עמד משתומם ותמה, כי נדמה לו שיש לו אמונה קצת. וצ"ע ממה הבין מוהרנ"ת בתורה זו שהוא מאותם שצריכים עבודות קשות? ואם הבין זאת כיון שידע בעצמו שאין בכוחו לעבוד את ה' ית' בכל דבר, א"כ צ"ע מדוע תמה כי סבר שיש לו אמונה קצת, הרי כדי לעבוד את ה' ית' בכל דבר, צריך אמונה שלימה ולא מספיק אמונה קצת? והראייה שאפילו מי ששלם באמונה בה' ית' אם חסר לו אמונה בעצמו כבר לא יכול לזה. אמנם עיין בפל"ח שהביא את המעשה הזה וכתב שמוהרנ"ת השתומם כי הוא ידע בנפשו כי הוא חזק באמונה. משמע שהפל"ח הבין שמוהרנ"ת נקט לשון "קצת" רק מרוב ענותנותיה.

יז. עכ"פ צ"ע אם מוהרנ"ת ידע שאין בכוחו לעבוד את ה' בכל דבר מה נאמר אנחנו. ונראה שאע"פ שבאמת א"א לנו להיות כמו רבנו שאין לנו השגה בו אבל להיות כמו מוהרנ"ת צריך לשאוף כמבואר בתורה קמ שיעקר השגת הצדיק היא ע"י התלמיד, וכל מי שלא משתדל בתפלה בכל כוחו להיות במדרגת האמונה של מוהרנ"ת, זה רק מיאוש וקטנות אמונה בעצמו, שעל זה מדבר כאן רבנו שזו טעות. וכבר צעק על זה הרבה עיין תורה עח תנינא שיאוש זה רק דמיון כי לעולם אין סיבה ליאוש. וראה ב"ב צא: שמחלון וכליון נקראים (בדברי הימים-א ד' כב) שרף ויואש שכיון שנתיאשו מהגאולה נתחייבו שריפה למקום. ועיקר הכוונה להשתדל לקנות מדת הסבלנות בעבודת ה', להשתדל בכל רגע לנסות להבין מה ה' רוצה ממני באמת, וכמו שאמר מוהרנ"ת שלפני כל כף מרק הוא מסתפק האם היא מחויבת לו או שהיא מיותרת (שיש"ק ב' תרמח). ונראה שהעצה לזה היא לחשוב לפני כל דבר מה רבנו היה מייגע לי לעשות. ולכל הפחות בדברים שיש בהם צד סכנה כגון לדבר על פלוני וכיו"ב. והעיקר לא למהר לעשות דבר שיש בו אפילו צד ספק, כדכתיב (משלי כח יד) "אשרי אדם מפחד תמיד ומקשה לבו יפול ברעה", אלא להמתין באורך רוח בתפילה שאזכה לעשות את רצון ה' באמת. וזה עיקר מה שאדם נושא אשה ומגדל ילדים ונמצא עם בני אדם וכיו", הכל זה "עזר כנגדו", דהיינו שע"י שהם כנגדו/ו, הם עזר לו לקנות מדת הסבלנות. וככל שאדם מתגבר כך הנסיון יותר קשה ואם לא משתדלים לקנות זאת מגיל צעיר אזי בזקנה כבר אין סבלנות לשום דבר.

עד כאן ההקדמה

תורה פו [1]

דע שע"י/יא שהעולם הם מקטני אמונה שאין אמונתם שלימה, ועל כן גם רוחם קצרה, **ע"כ הם צריכים/יב** לתענית דהיינו עבודות קשות [1] וסיגופים/יג, דהיינו הכנעת הגוף שהוא בחי' מיתת הגוף.

^ט עיין זוהר ח"י לקמרא רב ח"א דף קנט: בסוף ביאורו על חזר דף לד: הובא בואת הברכה עמי יד סוד עזר כנגדו כי כל התנגדות וכנגדו הוא עזר וסמך גדול לעבוד הש"י. ועיין בראשית ב' יח עה"פ אעשה לו עזר כנגדו פירש הנצי"ב בהעמק דבר שהיא עזר בזה שהיא כנגדו, דהיינו הפך ממנו במידות כגון שהוא כעסן היא ההפך כדי לשכך כעסו. ועיין פרי הארץ פרשת וירא בשם בעל עקידה על פסוק (בראשית ב יח) אעשה לו עזר כנגדו יש שהתנגדות הוא העזר.

ולפ"ז צ"ל שמה באומרת הגמרא יבמות סג. זכה עזר לא זכה כנגדו הכוונה שאם זכה למדת הסבלנות אזי היא כבר לא כנגדו כי כבר לא צריך לזה.

^י תורה זו נאמרה בסוף שנת תקס"ח (ח"ט) לא ידוע היכן. ועיין שישי"ק ח"ה כד מפל"ח סא אות י' יעל ידי שהעולם – צ"ע לכאורה צ"ל כיון שהעולם.

כי בוודאי ידוע עיני יט תנינא/טו) **שאפשר לעבוד הש"י/טו** **בכל דבר** דהיינו בעבודות שכל אחד יכול לקיימן/טו, כי עקר השגת התכלית הוא רק על ידי תמימות דיקא, דהיינו יראת השם ומצוות מעשיות בפשיטות גמור/טו כי רחמנא לבא בעי, עד שגדול מעשה לשם שמים בסתר אפילו מזיכוי הרבים בתורה בפרהסיא/טו, כי

^{יב} **צריכים** – משמע צריכים ולא רק שנדמה להם שצריכים. וצ"ע כיון שאין כמעט מי שאמונתו שלימה ובפרט בהסתרה שבהסתרה של עקבתא דמשיחא שאליו מדבר רבנו נמצא כולם צריכים עבודות קשות. נמצא כביכול שאיתנו הקב"ה כן בא בטרוניא.

^{יג} עיני דברים אלו בשיחות הר"ן סימן קט וסם הלשון עבודות קשות. ועי"ש שטוהר"ת הבין שא"כ גם הוא חסר אמונה ועמד משתומם וענה לו רבינו שגם בעצמו צריך להאמין (וכמבואר כאן בסוף התורה) עי"ש.

^{יד} וצ"ע **האם** בזיונות הם בכלל זה של עבודות קשות כיון שהם כשפיכות דמים כמבואר במ"א המלבי"ן פני חברו כאילו שפך דמו ממש וגרוע מזה. או שבזיונות הם המתת הישות וגאווה הבא מהגוף, ועל כן הם מבחי' העבודה שבכל דבר. ונראה שהמקבל בזיונות באהבה זה ע"י אמונה ואורך רוח, נמצא שאדרבה זה הפך העבודות קשות שצריך הקטן אמונה. אמנם מאידך אדרבה מבואר בתורה ו' שעיקר התשובה היא ידום וישתוק למחפריו נמצא שע"ז זוכים לאמונה וסבלנות. נמצא שרק בגלל שעדין לא זכה לסבלנות על כן צריך עבודות קשות לסבול בזיונות וכמבואר שם בתורה ו.

^{טו} **תורה יט תנינא** – ותדע שאין הדבר פדעתם, חס ושלום. כי אם פן לא ישיגו התכלית, רק מתי מעט מעט מאד, דהיינו הפעלי שכל פילוסופים. ומה יעשו קטני הערף, שאין להם שכל נזהר לחקר חקירות, לדעת המשפלות, שהם רב ועקר העולם, איך ישיגו הם את התכלית: אכל באמת עקר השגת התכלית הוא רק על ידי תמימות דיקא, דהיינו יראת השם ומצוות מעשיות בפשיטות גמור. וזהו (סוף קהלת): "סוף דבר הפל נשמע, את האלקים ירא ואת מצותיו שמור, כי זה כל האדם". היינו ששלמה המלך, עליו השלום, מלמד אותנו, שעקר השגת התכלית, שהוא בחינת סוף דבר, הוא רק על ידי תמימות ופשיטות, ליראה את ה' ולשמור מצותיו בפשיטות. וזהו: "סוף דבר הפל נשמע, את האלקים ירא ואת מצותיו שמור", שזהו בחינת תמימות ופשיטות, ליראה את ה' ולקיים מצותיו בעבדא וכו' בפשיטות פנ"ל. וזה שפסוק: "כי זה כל האדם הינו כי זה יכול כל אדם לקיים ולהשיג על ידי זה את התכלית, מאחר שעקר הוא "את אלקים ירא" וכו'. על כן יכול כל אדם להשיג התכלית, כי זה כל אדם יכול לקיים:

^{טז} **לעבוד ה' ית' – צ"ע לכאורה צ"ל לעבוד את ה' ית'.**

^{יז} ראיתי בשם החוזה מלובלין שאמר שהוא מצאצאי קרח, ואמר, סבא לא ידע שאפשר לעבוד את ה' מאחורי התנור כמו כה"ג בקה"ק, על כן ביקש כהונה גדולה.

וראה בספר שפע חיים דרשות חומש רש"י לצאנזער רב רבי יקותיאל יהודה אלברשטאם תשמב. – מסופר שפעם הודיעו מן השמים לבעש"ט הקדוש וז"ע שאם ירצה לראות עבודת ה' בלתי לה' לבדו, ילך להרי קיטוב, שם יראה רועה אחד עובד את הש"ת, הלך הבעש"ט בקפיצת הדרך כדרכו בקודש לאותו מקום, וראה רועה צאן בשם ר' מאיר, עומד על ההר, ואומר כמה פעמים בכלות הנפש ריבונו של עולם אני אוהב אותך כל כך, אני רוצה לעבדך ולעשות איזה דבר למענך, אבל אני לא יודע מה יכולים לעשות בעבורך, אני לא יכול ללמוד, ולא יכול לעשות מאומה, אבל יש לי חליל ואנגון בו לכבודך, הוציא הרועה את החליל וניגן שעה ארוכה, כששפתותיו ממללות שהצלילים יהיו לנחת רוח לפני הקב"ה, כך המשיך בניגוניו זמן רב עד שאזלו כוחותיו נפל ארצה אין אונים, ונשאר שוכב על הארץ כמחצית השעה באפיסת כוחות, כשהתעורר ושב להכרתו, התלהב ואמר שוב רבש"ע אכן ניגנתי בחליל לפניך אבל מה חשוב דבר זה לפניך האל הגדול שברא את כל העולמות, הוא התחיל לרוץ אנה ואנה ואמר רבש"ע אני צריך ומשתוקק לעשות דבר מה למענך, אולם מה אני יכול לעשות למען שם כבודך, לבסוף אמר שיעשה ריקוד מיוחד וקאז'עליקן עבוד הש"ת, הרועה התחיל להתגלגל הרבה פעמים כשראשו לארץ ורגליו למעלה, וכל הזמן אמר רבש"ע אני עושה זאת רק למענך, לבד מזה אינני יכול לעשות מאומה, ואני מקוה שיהיה לנחת רוח אליך, אחרי שהתגלגל פעמים רבות במורד ההר, נפל שוב פעם בחלישות כח למשך זמן מה, כשהתעורר מעלפוניו התחיל שוב לומר רבש"ע מה אני יכול לעשות עבורך, כבר ניגנתי בחליל, כבר עשיתי קאז'עליקס, אבל כל זה לא נחשב למאומה כלפי בורא גדול ומלך רם ונישא שמלאכים ושרפים אומרים שירה לפניו, אני לא יכול לעשות כלום למענך, אולם אני משתוקק לעשות דבר מה בשבילך, שוב חשב ואמר שיתן להש"ת כל מה שיש לו בכיס, הרועה התחיל למשמש בכיסו וכשמצא פרוטה התלהב, ואמר רבש"ע הרי אתה מקבל את מנחת העני, קבל נא גם את מנחתי, לקח את הפרוטה וזרקה כלפי מעלה, והעיד הבעש"ט שראה כמין יד של אש יורדת מן השמים ומקבלת את הפרוטה. וזה דבר נורא למעלה מהשגת אנוש כמו שמסופר בגמרא (תענית כה א) על ר' חנינא בן דוסא שביקש רחמים ולקחו ממנו הכרעא דדהבא שקיבל מהשמים) אחרי כל זאת התבונן הרועה שוב, ואמר הרי עדיין לא עשיתי כלום עבורך, כי מה כל זה נחשב לפניך? רצוני עז לתת לך מתנה חשובה יותר, אבל אין לי יותר מזה לתת לך, בסוף אמר אולי עשיתי פעם איזה מצוה, ויש לי שכר עולם הבא, רבש"ע אני מעניק לך את חלקי בעולם הבא, וקבל נא את מנחתי. כשראה הבעש"ט את המחזה הנורא הזה אמר שכעת נודע לו פירוש הפסוק (דברים ו ה) "ואהבת את ה' אלקיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך" שהכוונה למסור להש"ת גם את החלק בעולם הבא, אין גדלות מיוחדת בזה שמוסרים את הנפש בלבד ואפילו כשנותנים כל הון דעלמא למען כבוד ה' כי אם בזאת יתהלל המתהלל כשברבו אהבתו מוסר גם את העולם הבא שלו ולעצמו אינו משאיר כלום. עד כאן לשון הצאנזער רב.

ועוד גרסא בספר בעש"ט ובני היכלו (לבצלאל לנודי) – פעם אחרת הראו לו מן השמים לבעש"ט "רועה צאן העובד את ה' יותר ממנו" הבעש"ט שהשתוקק מאד להכיר אותו רועה מופלא ונסע במיוחד למקום מושבו, יצא אליו אל השדה, וכשהגיע לקרבתו של הרועה, שמע את תפלתו מקרב לב, "רבונו של עולם אתה בראת שמים וארץ ומלואה גם את הפריץ שלי וגם אותי, ויש לך עם אחד בארץ בני ישראל העובדים אותך בתורה ותפלה כראוי לך כל היום, וגם אני מבני ישראל, אבל אינני יודע במה לעבדך, היות שאבי ואמי מתו בעוד הייתי קטן מוטל בעריסה, והשר לקח אותי ויגדלני בין הגויים, על כן אעבדך במה שאני יכול, ויתקע בשופרו לעבודת הש"ת, בכל כוחו ולא פסק עד אשר נפל לארץ באפס כחו ושכב שם עד שוב רוחו בקרבו, כשרוחו שבה אליו פתח בשיר לכבוד את הש"ת בגרונו, וכן הפיל את עצמו והתגלגל על הארץ לכבודו של הש"ת, "מה עוד יכול אני לעשות לכבוד הש"ת" שאל את עצמו, וזכר כי מצוי בידו מטבע "צוואניצגער" שקיבל מידי הפריץ, כטוב עליו לבו הוא הוציא מטבע זו מכיסו והכריז "מטבע זו אני נותן להש"ת" ויקח את המטבע ויזרוקו נגד השמים, הבעש"ט שהסתכל במעשיו והתפעל מעבודתו "ראה יד מן השמים שירדה וקיבלה את המטבע", אולם דעתו של אותו רועה לא נחה עדיין עליו, בטענו "כל זה אינו חשוב עבודה נגד מה שהיה צריך לעבוד את הש"ת" והמשיך להתרפס לפני קונו "הנה שמעתי שאתה נותן שכר לעובדים אותך, את השכר הזה אני נותן לך", באותה שעה הכריז עליו הבעש"ט "רועה זה מקיים באמת את מצוות אהבת השם "בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך".

^{יח} **ודבורה** זכת לנבואה ע"י שהכינה לבעלה העם הארץ פתילות עבות למנורת בית המקדש, וזכתה למדרגה של פנחס הוא אליהו שחי בזמנה. כמבואר בתנא דבי אליהו רבה – פרק ט – ודבורה אשה נביאה אשת לפידות היא שופטה את ישראל בעת ההיא (שופטים ד) וכי

לא בשמים היא אלא בתמימות ואמונה שלימה, כי אין הקב"ה בא בטרוניא (כ"א) עם בריותיו/כ"ב כמו שאמרו חז"ל בגמרא (ע"א ג/כ"ג) שלעתיד לבא יבקשו הגויים שכר עולם הבא/כ"ד, והקב"ה אע"פ שכבר

מה טיבה של דבורה שהיא היתה שופטת את ישראל בעת ההיא ומתנבאה עליהם והלא פנחס בן אלעזר היה בימים ההם, מעיד אני עלי את השמים ואת הארץ בין ישראל בין עכו"ם בין איש בין אשה בין עבד ובין שפחה הכל לפי המעשה שהוא עושה כך רוח הקודש שורה עליו, כך אמרו בעלה של דבורה עם הארץ היה אמרה לו אשתו בא ואעשה לך פתילות והולך אותם לבהמ"ק שבשילה מה אם יהיה חלקך בין אנשים כשרים שבהם ותזכה לעוה"ב והוא היה עושה פתילות עבות כדי שיהא אורן מרובה לפיכך נקרא שמו לפידות וכן אמרו ג' שמות יש לו ברק לפידות מיכאל, ברק שפניו היה דומה לברק לפידות שהיה עושה לפידות עבות ומה שמו מיכאל שמו. הקב"ה בוחן לבות וכליות הוא ואמר הקב"ה לדבורה אתם כוונתם לשם שמים ועשיתם פתילות עבות כדי שיהא אורן מרובה גם אני ארבה אתכם בישראל וביהודה ובשנים עשר שבטי ישראל ומי גרם לפידות שהיה חלקו בבני אדם כשרים וזכה לעוה"ב הוי אומר דבורה אשתו כך אמרו על דבורה אשת ברק ועל כיוצא בה הוא אומר חכמות נשים בנתה ביתה (משלי יד)

^ט עבודה זרה דף יח. תנו רבנן כשחלה רבי יוסי בן קיסמא, הלך רבי חנינא בן תרדיון לבקרו, אמר לו (רבי יוסי ב"ק) חנינא אחי (אחי) אי אתה יודע שאומה זו מן השמים המליכה שהחריבה את ביתו ושרפה את היכלו והרגה את חסידיו ואבדה את טוביו ועדיין היא קיימת, ואני שמעתי עליך שאתה יושב ועוסק בתורה (ומקדיל קהלות ברבים) וספר מונח לך בחיך, אמר לו (רבי חנינא לרבי יוסי) מן השמים ירחמו, אמר לו (רבי יוסי ב"ק) אני אומר לך דברים של טעם ואתה אומר לי מן השמים ירחמו? תמה אני אם לא ישרפו אותך ואת ספר תורה באש. אמר לו (רבי חנינא לרבי יוסי) רבי מה אני לחיי העולם הבא? אמר לו (רבי יוסי ב"ק) כלום מעשה בא לידך? אמר לו (רבי חנינא) מעות של פורים נתחלפו לי במעות של צדקה, וחלקתים לעניים, אמר לו (רבי יוסי ב"ק) אם כן מחלקך יהי חלקי, ומגורלך יהי גורלי. (וראה שם מהרש"א אע"פ שהיה בו תורה הסתפק בעצמו. וביאר הרב שמעשה קטן בסתר גדול הרבה יותר ממעשה גדול בפרהסיא)

² עין לעיל תורה מד תנינא בתעיה. ועין ישעה מג כב ולא אותי קראת יעקב כי יגעת בי ישראל, כפי שביאר משלי המגיד מדובנא נצבים אות תני

^{כא} ספר הערוך – ערך אות הטית – טרן [גרוזאם האנדלען]. (ע"ז ג) לפי שאין הקב"ה בא בטרוניא עם בריותיו. (בפסיקתא דר"כ פיסקא דהחדש) אמר רבי ברכיה גאלת בזרוע עמד בטרוניא פי' בכח ובעלילה (א"ב פי' טירנין בלשון יוני ורומי שרים ומושלים פי' טרוניא ממשלה ואחר אשר בעול ועושק היו מולכים המלכים קראו לממשלת המעשקת את אנשיה טירניא וערך קמא ובתרא אחד להם):

^{כב} עיין תורה מד תנינא – ...די לנו באמונתנו שקבלנו מאבותינו הקדושים. וזה כלל גדול ויסוד ועקר בעבודת השם להיותם עם וישר וכו', לעבד אותו ותברך בתמימות, בלי שום חכמות וחקירות כלל לא: גם מחכמות שיש בעבודת השם בעצמו צריך להרחיק מאד. כי כל אלו החכמות של העולם, שיש להנכנסין ומתחילין קצת בעבודת השם, אינם חכמות כלל, והם רק דמיונות ושטויות ובלבולים גדולים. ואלו החכמות מפילין מאד את האדם מעבודת השם, דהינו מה שחושב וחוקר ומדקדק ביותר, אם הוא יוצא פראוי במה שעושה. פי' בשר ודם אי אפשר לו שיצא ידי חובתו בשלמות, ואין הקדוש ברוך הוא בא בטרוניא וכו' (עבודה זרה ג). ולא נתנה תורה למלאכי השרת' (קדושין נד). ועל אלו המדקדקים ומחמירים בחמרות יתרות, עליהם נאמר (ויקרא י"ח): "וחי בהם", ולא שימנות בהם' (יומא פה): פי' אין להם שום חיות כלל, ותמיד הם במרה שחרה, מחמת שנדמה להם שאינם יוצאים ידי חובתם בהמצוות שעושין, ואין להם שום חיות משום מצוה מדקדקים והמרה שחרות שלהם (והוא בעצמו אינו מחמיר שום חמרא כלל): ובאמת, אחר כל החכמות, אפלו מי שידע חכמות באמת, אחר כל החכמות צריך להשליף כל החכמות ולעבד את ה' בתמימות בפשיטות גמור בלי שום חכמות. וזה היא החכמה הגדולה שבכל החכמות, לבלי להיות חכם כלל. פי' באמת אין חכם בעולם כלל, ואין חכמה ואין תבונה נגדו ותברך' (משלי כא ל). והעקר הוא, פי' רחמנא לבא בעי' (סנהדרין קו: וזה תצא דף רפא):

^{כג} עבודה זרה דף ב. – דרש רבי חנינא בר פפא ואיתימא רב שמלאי לעתיד לבא מביא הקדוש ברוך הוא ספר תורה (ומניחו) בחיקו ואומר למי שעסק בה יבא ויטול שכרו..... (דף ג.) אמרו לפניו רבוננו של עולם, תנה לנו מראש ונעשנה, אמר להן הקדוש ברוך הוא שוטים שבעולם, מי שטרח בערב שבת יאכל בשבת, מי שלא טרח בערב שבת מדין יאכל בשבת? אלא אף על פי כן מצוה קלה יש לי וסוכה שמה, לכו ועשו אותה, ומי מצית אמרת הכי? והא אמר רבי יהושע בן לוי מאי דכתיב "אשר אנכי מצוך היום" היום לעשותם ולא למחר לעשותם, היום לעשותם ולא היום ליטול שכר. אלא שאין הקדוש ברוך הוא בא בטרוניא עם בריותיו. ואמאי קרי ליה מצוה קלה? משום דלית ביה חסרון כיס. מיד כל אחד (ואחד) נוטל והולך ועושה סוכה בראש גגו, והקדוש ברוך הוא מקדיר עליהם חמה בתקופת תמוז, וכל אחד ואחד מבעט בסוכתו ויוצא, שנאמר "נתקה את מוסרותינו ונשליכה ממנו עבותימו". מקדיר? והא אמרת אין הקדוש ברוך הוא בא בטרוניא עם בריותיו? משום דישאל נמי זימני דף ג:) דמשכא להו תקופת תמוז עד חגא, והוי להו צערא. והאמר רבא מצטער פטור מן הסוכה? נהי דפטור בעוטי מי מבעטי?

רש"י – בערב שבת – בעולם הזה: היום לעשותם – בעולם הזה: ולא למחר – דאינו יכול לעשותם לעולם הבא: בטרוניא – בעלילה: בראש גגו – רוב תשמישתן על הגגות שאין גגותיהן משופעין: מקדיר – (לשון נוקב כלומר) מנקבת בכח חום גדול כמו מקדירין בהרים דעירובין (דף נח) ענין נקב וחתך: בתקופת תמוז – שנוהגת ומושכת עד שלשה חרשים עד יום תקופת תשרי הויא תקופת תמוז: נתקה את מוסרותימו – על ה' ועל משיחו קאמר לע"ל כדכתיב למה רגשו גוים ולאומים יגו ריק כלומר נתקה מצות סוכה שהטילו עלינו:

צ"ע מדוע רש"י מבאר טרוניא עלילה רק על הטרוניא השני ולא על הראשון?

המהרש"א מקשה כיצד יתכן שהגויים יקבלו שכר בעוה"ב, הרי כבר שילם להם בעוה"ז כדכתיב ומשלם לשונאיו על פניו להאבידו? ועוד א"כ לקתה מדת הדין שהם יקבלו בזה ובבא וישראל רק בעוה"ב. ועיין שו"ת רשב"א (החדשות סימן שסח) שכל זה דרך משל שנותן להם ענין בעולם הנשמות דומה לסוכה. שממנו יודע שהיו קצים במצוות כשמגיעים בהם כדרך שהגיע מהם בעולם הגשמי. ודומה לו מה שאמרו שם (ע"ז ג: וד.) אין גהינם לעתיד לבא אלא הקדוש ברוך הוא מוציא חמה מנרתקה ורשעים נדונין בה שנאמר ולהט אותם היום הבא צדיקים מתענדין בו שנאמר שמש צדקה ומרפא בכנפיו. וגהינם כבר נודע שהוא נאמר להם בכל מקום בעולם הנשמות, ועם כל זה לא נמנע מלומר שהשמש תלהט אותם ושהצדיקים מתענדנים בה, אף על פי שאין השמש הזו הגשמי פועל בנשמות בחומו ולא מעדן בעדונו, רק שהם משלים נרמזים בדברים דקים פנימיים שהם נרמזים במשל השמש. וככה במצות הסוכה והשמש המרתיח היוצא מנרתקו והצדיקים מתענדנים בו והוא להם לצדקה ומרפא. עכ"ל.

דחה טענתם, אבל כיון שלא בא בטרוניא עם בריותיו^{כ"ג}, יתן להם מצוות סוכה שהיא קלה לקיים והיא שקולה ככל המצוות^{כ"ד}, אלא שיוציא חמה מנרתיקה, לנסותם^{כ"ה}, ומרוב חום הם יבעטו בה ויצאו. ושאלת הגמרא מדוע יוציא חמה מנרתיקה, הרי אין הקב"ה בא בטרוניא (פרש"י עלילה) עם בריותיו, והמצטער גם ישראל פטור מהסוכה, ומתרת הגמ' אע"פ שפטור אבל לא מבעט. נמצא מבואר שלא יתכן שהקב"ה יצווה את האדם לעשות מצוות שהן למעלה מכוחו^{כ"ו}. על כן בוודאי כדי לזכות בשכר עולם הבא, אין צורך בעבודות קשות, אלא בעבודות שבכוחו של כל ירא שמים לקיים^{כ"ז}. וכמו שכתוב^{כ"ח} לא בשמים היא. דהיינו שרב גדול ואיש פשוט אפשר שיהיו באותו מקום בג'ע/ל^{כ"א} אע"פ שתלמוד תורה כנגד כולם (משנה פאה א' א') זה מצד החיוב וכמו שאמר רבי יוחנן בן זכאי (אבות ב' ח') אם למדת תורה הרבה, אל תחזיק טובה לעצמך, כי לכך נוצרת, כי העיקר

בן יהידע – מקשה מדוע עשו את הסוכה בראש הגג? ותירץ כדי שיוכלו להפטר ממנה מרוב חום. והעיון יעקב (על עין יעקב) כתב שעשו את הסוכה על הגג להתגאות. ודבריהם צ"ע עיין רש"י שבת (קנ"ד): דכל כניסה לסוכה נקטו חז"ל בלשון עליוני, לפי שהיו רגילין לעשות את סוכותיהן בראש הגג. וצ"ע אם כך דרכם תמיד, מדוע הגמרא מציינת זאת?

יפה עינים – מי שטרך בע"ש. מדרש משלי סי' ו' ע"ש: היום לעשותם. תנחומא בראשית א' ועי' דב"ר פ"ג: מקדיר עליהם חמה. עב"ר פ"ו קה"ר פ"א שוח"ט י"ט פר"ב כ"ט:

כ"ד בלשון הזה בקשו – נתנה לנו מראש ונעשנה. הלשון מראש נאמרו בו כמה פירושים. ועיין עיון יעקב (על עין יעקב) – שמעתי מאמ"ו ה"ה מהור"ר יוסף נר"ו בשם אביו הגאון מהור"ר יעקב רישר זצ"ל שאמר שזה כוונת הגמרא ע"ד דאיתא בזהר פ' בלק והובא בתורת חיים ריש מכילתין דף ב' ע"ב הא דהופיע מהר פארן דהיינו שחזר הקדוש ברוך הוא על עשו ודילג ופתח בלא תרצח כדי שלא יקבלו התורה, וכן בישמעאל בלא תגנוב, אבל בישראל פתח באנכי. וכדאיתא בילקוט תהלים בסימן מ' "כל נפלאותיך ומחשבותיך אלינו", כל מחשבות שחשבת עלינו כדי שלא יקבלו האומות התורה, ולכפול שכרינו. וזה שטענו אומות העולם תנה לנו מראש ונעשנה, הפי' למה התחלת עמנו בלא תרצח? תנה לנו ג"כ מראש מ"אנכי" ונעשנה. מ"מ אין הקדוש ברוך הוא בא בטרוניא עם בריותיו, דאין זה טרוניא כלל, כי גם בתורה מצינו אין מוקדם ומאוחר בתורה (פסחים ו'), ע"כ והארכתי בזה בדרושינו: עכ"ל.

כ"ה כלומר, אף על פי שהקב"ה ניצחם, ואין להם זכות לקבל שכר, בכל זאת, כדי שלא יאמרו שנעשה להם עוול, הוא מנסה אותם. (ביאור חברותא שולבין שם)

כ"ו תורת חיים – מצוה קלה יש לי וסוכה שמה. אף על גב דכמה מצות קלות איכא יש לומר שהוא יתברך רוצה ליתן להן מצוה אחת ששקולה ככל המצות לפי שהן רוצים לקבל שכר על כל המצות בישראל שהרי אמרו תנה לנו מראש ונעשנה משמע כל התורה כולה ומצות סוכה שקולה ככל המצות כמו שישד הפייט ביוצר דסוכות ("בל תהי מצות סוכה בעיניך קלה כי כנגד כל מצות דת חוקותיה שקולה") וה"ק מצוה קלה יש לי ששקולה ככל המצות וסוכה שמה כלומר אע"ג דכמה מצות יש לי ששקולות ככל המצות כגון שבת ומילה וציצית אלא שהן חמורות דשבת יש בה חסרון כיס כיון דיושב בטל ממלאכתו וכן ציצית לפי שתכלת דמים יקרים ויש בה טורח גדול לחזור אחריה ומילה יש בה צער גדול אבל סוכה שקולה וקלה לכו ועשו אותה:

כ"ז כיון שעושים שלא לשמה (עיון יעקב על עין יעקב שם)

כ"ח עיין משלי יעקב (המגיד מדובנא) פרשת נצבים אות (תיג) המשל בזה לאחד בא מן הדרך ערב שבת עם חשיכה ויהי הוא בא אל עירו וירץ מהרה לביתו והחפצים הניח ביד הבעל עגלה ויבוא אל ביתו וימחר וישלח נער אחד אל הבעל עגלה להביא משם את אגודתו. והנער הלך והביא ונכנס אל היכל הסוחר ויאמר הנה הבאתי אגודתך ובתוך הדברים הוא מקנה את פניו בכנף בגדו מזיעת אפו ומדבר בקוצר רוח מאד. ויאמר אליו הסוחר איה אגודתי אשר הבאת ויאמר הנחתיו בחדר החיצון ויאמר העשיר מה שהבאת לא שלי הבאת מי יודע של מי הוא ויאמר הנער לך נא ראה בחדר ודאי שלך הוא. ויאמר אין לי מהצורך ללכת ולראות כי הלא עיני רואות כך הזוהמא הגדולה וזיעת אפך הלא אגודתי אגודה קטנה וקלה אין בה במה להזיע: הנמשל זה ממש מוסר חכמה נגד קצת המתחדשים ומראים בעצמם יגיעה בעבודתם, אמר אליהם (ישעיה מג כב) "ולא אותי קראת יעקב, יען כי יגעת בי ישראל", הלא בעבודה שלי נאמר (דברים ל') "כי קרוב אליך הדבר מאד כו'". ומה זה יגעת? מדוע אתה עוף ויגע כל כך?:

כ"ט וכמבואר בע"ח שברא את העולם כדי לגלות מדת טובו, וביארו שעל כן רק כיון שאין שלימות לגילוי טובו אלא כשמיטיב בדין ולא בחינם (דהוא נהמא דכסופא) על כן נתן לנו תורה ומצוות לזכות בהם לעולם הבא. ועל כן בוודאי כל יהודי בעולם ע"י קיום תורה ומצוות ביראת שמים בתמימות יש לו את כל האפשרות לזכות לתכלית שלו ולמקומו בג"ע.

ל שם בגמ' ע"ז ג. וראה גם בפרשת נצבים דברים פרק ל (יא) כי המצוה הזאת אשר אנכי מצוה היום לא נפלאה הוא ממך ולא רחקה הוא: (יב) לא בשמים הוא לאמר מי יעלה לנו השמימה ויקחה לנו וישמענו אתה ונעשנה: (יג) ולא מעבר לים הוא לאמר מי יעבר לנו אל עבר הים ויקחה לנו וישמענו אתה ונעשנה: (יד) כי קרוב אליך הדבר מאד בפיה ובלבבך לעשותו:

כ"א ראה לעיל במעשה מהרועה צאן והבעש"ט ועיין ספר הדורות – חלק תנאים ואמוראים – אות י' ר' יהושע בן אלם הגידו לו בחלום, שמח בלבבך שאתה וננס הקצב מושבו ומושך בגן עדן וחלקו וחלקך שוין כאחד, כשניער ר' יהושע חשב בלבו ואמר אוי לי שמיום שנולדתי הייתי תמיד ביראת קוני ולא עמלתי אלא בתורה לא הלכתי ד' אמות בלא ציצית ותפילין והיו לי פ' תלמידים ועבשיו שקולין מעשי ותורתי עם הקצב.... הלך ר' יהושע בעצמו אצל ננס הקצב ונפל ננס על פני ר' יהושע ואמר מה היום מיומים שעטרת ישראל בא לפני עבדו, א"ל דבר יש לי לדבר עמך א"ל דבר א"ל מה מעשיך ומה מלאכתך, א"ל אדוני קצב אני ויש לי אב ואם זקנים ואינם יכולים לעמוד על רגליהם ובכל יום ויום אני מלבישם ומאכילם ומרחיצם בידי. מיד עמד ר' יהושע ונשקו על ראשו וא"ל בני אשריך ואשרי גורלך מה טוב ומה נעים ואשרי חלקי שזכיתי להיות חברך בגן עדן.

ועיין ספר חסידים אות תרכ"ג (אות תרצה במהדור' ברית עולם) – מעשה בחסיד אחד שעשה שאלת חלום מי יהיה חברו לעוה"ב, והראוהו לו בחור אחד במקום רחוק, למחר התקין עצמו והלך כדי לראותו, והיה חוקר ומחפש אחריו, כשהגיע סמוך למקום אותו האיש, שאל אחריו, וכל העולם תמהו עליו למה תבקש זה כי הוא פריץ מאוד, שמע ועצב, אעפ"כ בא לבית האיש, והאיש הוציאוו בחרפה גדולה והכהו על הלחי, ופשט מכנסים שלו, א"ל אם תרצה תכנס כאן, והיה הוא וחבריו מתלוצצים בו, אעפ"כ לא השגיח ונכנס וכו'...

היא היראת שמים^{לז} ותמימות ועשייה בלב שלם, שזה יכול כל אחד לעשות. וזה בידו^{לז} של כל אדם ואילו חכמה גבורה ועשירות נקבע ביצירת הוולד ואינו בידו.

אך מה שאעפ"כ צריכין לפעמים לעבודות קשות היא ל' בגלל הקטנות אמונה שלנו בבחי' מה שארז"ל – שאמרו רבותינו ז"ל (סנהדרין עד ע"ב)^{לח} בשעת שמד אפי' אערקתא דמסאני פי' על

שרוך נעל [ל'ן] **יהרג ואל יעבור** הגמרא שם אומרת שאע"פ שהתורה מצווה^{לז} "וחי בהם", ודרשו חז"ל ולא שימות בהן, דהיינו שפקוח נפש דוחה את התורה כולה, לבד מג' עבירות שהן גילוי עריות שפיכות דמים ועבודה זרה, אבל בשעת שמד דהיינו בזמן שגויים גוזרים על כלל ישראל לבטל מצוות התורה אפילו בצנעה, או אפילו על אחד מישראל לעיני עשרה מישראל, אזי אפילו אם גוזרים בעונש מוות לשנות ממנהג כמו קשירת שרוך הנעל, כגון שיש צד יהדות בדבר, דהיינו שדרך הנכרים לקשור כך ודרך ישראל בעניין אחר, ודרך ישראל להיות צנועים, אפילו שנוי זה, שאין בו מצוה, אלא מנהג בעלמא, ימסור נפשו על קידוש השם בפני חבריו ישראל, והיא מצוות קדוש ה'^{לח}.

^{לז} דהיינו כיון שאין הקב"ה בא בטרוניא, על כן בהכרח לומר שלא ניתנה תורה לבעלי כח או חכמה או עשירות, אלא רק מה שבידו של כל אדם ירא שמים, כחז"ל הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים, כמבואר בנדה טז: שחכם גבור או עשיר נקבע לפני שנולה, ורק יראת שמים היא בידו של כל אדם. על כן מוכרח שכל יהודי יכול לזכות בשכר עולם הבא, גם טפש עני וחלש, ובלבד שיש לו יראת שמים, דהיינו אמונה כנ"ל.

נדה דף טז: – אמר רבי יוחנן אסור לאדם שישמש מטתו ביום (אמר רב המנונא) מאי קרא שנאמר יאבד יום אולד בו והלילה אמר הורה גבר לילה ניתן להריון ויום לא ניתן להריון ריש לקיש אמר מהבא בזה דרכיו ימות וריש לקיש האי קרא דרבי יוחנן מאי דריש ביה מבעי ליה לכדדריש רבי חנינא בר פפא דריש ר' חנינא בר פפא אותו מלאך הממונה על ההריון לילה שמו ונטל טפה ומעמידה לפני הקדוש ברוך הוא ואומר לפניו רבונו של עולם טפה זו מה תהא עליה גבור או חלש, חכם או טיפש, עשיר או עני, ואילו רשע או צדיק לא קאמר. כד' חנינא, דא"ר חנינא הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים, שנאמר ועתה ישראל מה ה' אלהיך שואל מעמך כי אם ליראה וגו'. ורבי יוחנן אם כן נכתוב קרא גבר הורה מאי הורה גבר לילה ניתן להריון ויום לא ניתן להריון.

מהרש"א – טפה זו מה כו' גבור או חלש חכם כו' ואלו צדיק או כו'. והוא פירוש הכתוב אל יתהלל חכם וגו'. ר"ל כי ההכרח לא ישובח ולא יגונה וע"כ אלו השלשה חכם גבור ועשיר שהם בהכרח הגזרה מעת יצירתו לא ישובח ויהולל בהם כ"א בזאת יתהלל המתהלל השכל וידוע וגו' שהוא דבר התלוי בבחירתו וק"ל:

^{לז} **ראה נתיב מצותיך** (לקמנע רב רבי יצחק אייזק יהודה יחיאל סאפרין) – בהקדמת המחבר – כמו שאמר הקדוש איש אלהים מוהר"ר יוסף מוזיגראא אחיו של מורי וחמי הצדיק מוהר"ר אברהם מרדכי מפינטשוב (על הכתוב) (שמות ד, ב) 'מה זה בידך' בכרך, ויאמר מטה, הבחירה להטות. וישליכהו ארצה, לענינים גשמיים, וראה שהוא נחש. ואז יונס משה מפניו' לגמרי, שהפריש עצמו מכל וכל מעניני עולם הזה, עד שאמר לו הקב"ה שאין זה דרך נכון, 'אחז בנבון', בחלק הטוב שבו, זי"ן פעם ב"ן ניצוצין ממלכין קדמאין, ודברי פי חכם חן.

^{לז} גם בפוד' ותולד- היא, ומחול- הוא

^{לח} **סנהדרין דף עד**. אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יהוצדק נימנו וגמרו בעליית בית נתזה בלוד כל עבירות שבתורה אם אומרין לאדם עבור ואל תהרג יעבור ואל יהרג חוץ מעבודת כוכבים וגילוי עריות ושפיכות דמים. ועבודת כוכבים לא? והא תניא אמר רבי ישמעאל מנין שאם אמרו לו לאדם עבודת כוכבים ואל תהרג מנין שיעבור ואל יהרג, תלמוד לומר "וחי בהם" ולא שימות בהם, יכול אפילו בפרהסיא? תלמוד לומר "ולא תחללו את שם קדשי ונקדשת". אינהו דאמור כרבי אליעזר, דתניא רבי אליעזר אומר ואהבת את ה' אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך, אם נאמר בכל נפשך למה נאמר בכל מאדך? ואם נאמר בכל מאדך למה נאמר בכל נפשך? אם יש לך אדם שגופו חביב עליו מממונו, לכך נאמר בכל נפשך, ואם יש לך אדם שממונו חביב עליו מגופו, לכך נאמר בכל מאדך. גילוי עריות ושפיכות דמים כדברי, דתניא רבי אומר "כי כאשר יקום איש על רעהו ורצחו נפש כן הדבר הזה" וכי מה למדנו מרוצח? מעתה הרי זה בא ללמד ונמצא למד, מקיש רוצח לנערה המאורסה, מה נערה המאורסה ניתן להצילו בנפשו, אף רוצח ניתן להצילו בנפשו, ובמקיש נערה המאורסה לרוצח, מה רוצח יהרג ואל יעבור, אף נערה המאורסה תהרג ואל תעבור. רוצח גופיה מנא לן? סברא הוא, דההוא דאתא לקמיה דרבה ואמר ליה, אמר לי מרי דוראי, זיל קטליה לפלניא ואי לא קטלינא לך, אמר ליה לקטלוך ולא תיקטול, מי יימר דדמא דייך סומק טפי דילמא דמא דהוא גברא סומק טפי? כי אתא רב דימי אמר רבי יוחנן לא שנו אלא בשעת גזרת המלכות אבל בשעת גזרת המלכות אפילו מצוה קלה יהרג ואל יעבור. כי אתא רבין אמר רבי יוחנן אפילו שלא בשעת גזרת מלכות לא אמרו אלא בצניעא אבל בפרהסיא אפילו מצוה קלה יהרג ואל יעבור. מאי מצוה קלה? אמר רבא בר רב יצחק אמר רב (דף עד): אפילו לשנויי ערקתא דמסאנא. וכמה פרהסיא? אמר רבי יעקב אמר רבי יוחנן אין פרהסיא פחותה מעשרה בני אדם, פשיטא ישראלים בעינן, דכתיב ונקדשתי בתוך בני ישראל.

פרש"י – ערקתא דמסאנא – שרוך הנעל, שאם דרך הנכרים לקשור כך ודרך ישראל בענין אחר, כגון שיש צד יהדות בדבר ודרך ישראל להיות צנועים אפילו שנוי זה, שאין באן מצוה, אלא מנהג בעלמא, יקדש את השם בפני חבריו ישראל, והאי פרהסיא מדבר בישראל:

^{לח} שרוך נעל (דהיינו אפילו אם רק גזורים לשנות מנהג שנהגו ישראל בקשירת הפעלים)

ל' ויקרא פרק יח (ה) וישמרם את חקתי ואת משפטי אשר יעשה אתם האדם וחי בהם אני ידוד:

משביל לדוד – וחי בהם פרש"י לעולם הבא וכו'. קשה דהא הך וחי בהם אצטריך למאי דאמרין בסנהדרין עד. ובשאר דוכתי ואיתיה נמי במגלתא דעירות משמיה דר' ישמעאל וחי בהם ולא שימות בהם לומר שיעבור ואל יהרג כשהוא בצנעא. וי"ל דתרווייהו ילפינן דאי לההוא לחוד כיון דתנאי הוא הול"ל אם חי או כי חי. ואי אינו אלא להבטחת טובת העולם הבא הול"ל ויחיה בהם אי"נ וחיה על משקל והיה אי"נ תרווייהו ש"מ:

^{לח} **ספר המצות הקצר** (לבעל החפץ חיים) – חלק מצוות עשה – מצווה ה. מצות עשה לקדש את ה' ברבים. שנאמר (ויקרא כב, לב): "ונקדשתי בתוך בני ישראל". וזה צריכים אנחנו לעשות במסירת נפשנו למות, ובכל מאודנו, לפרסם אמונתו יתברך שמו. שאם ירצו להכריחו להסירו מהאמונה – לא יאבה ולא ישמע, וימסור נפשו למיתה בשביל זה. ולא יטעה את האנס שיחשוב שכפר אף על פי שבלב הוא מאמין בו יתברך שמו כדי שלא יתן מקום אל המעבירו לחשוב שהוא כפר בהשם יתברך. ואם האנס מכוין להעבירו על דת, והוא

נמצא שאף שבאמת אין ראוי שיהרג על זה שהרי הוא רק מנהג, אך מחמת שהוא שעת שמד והם מתגברים ורוצים דייקא להעבירו על דת ולהביאו לכפירות ח"ו-חס ושלום, ע"כ-על כן הוא מוכרח למסור נפשו אפי' על דבר קל.

כך גם מי שהיצה"ר מתגבר עליו להחלישו מהאמונה בהקב"ה, זה בחי' גזרת שמד, כי היצה"ר בוודאי כל כוונתו להעביר על דת, כי הפגם באמונה היא גזרה על כל המצוות, כמ"ש (תהלים קיט פו) כל מצוותיך אמונה, ואמרו בגמרא (מכות כד) בא חבוק והעמידן על אחת. נמצא כל מי שאמונתו אינה שלימה, זה היצה"ר שגור עליו גזירת שמד להעבירו על דת, ועל כן הוא צריך למסור נפשו על כל מצווה ואפילו מנהג ישראל. ומסירת נפש דהיינו מיתת הגוף היא עבודה קשה, ותענית היא בחי' מיתת הגוף. וזהו שאמר שקטני האמונה צריכים עבודות קשות תעניות סיגופים וכיו"ב שהם בחי' של מיתת הגוף, ועליו לא נאמר "וחי בהם". ועיין לעיל שכיון שאין הקב"ה בא בטרוניא עם בריותיו לא מסתבר שבאמת אין לנו עצה אלא עבודות קשות, אלא הכוונה רק לתת את היחס הנכון לפגם אמונה, והעיקר להתפלל ולהתחזק באמונה ועי"ז באריכות אפים ולעבוד את ה' בתמימות, והעיקר שבסתר בינו לבין קונו אפשר בדברים קטנים לזכות יותר מעבודות קשות שהן קרובים יותר להפיל לגאוה וישות.

עתה יבאר ששלימות אמונה מתבטא באריכות אפים וסבלנות

והע"ז והכפירות הם בבחי' אף אין יש רוח בהם (תהלים קלה)/ל"ט, שאין בהם שום רוח וחיות אמיתי כלל ולקמן יבאר שהכוונה לאריכות אפים וסבלנות לקבל באהבה ושמחה את כל המאורעות הבאים עליו, ועכו"ם אין סבלנות כלל ובוועטים בייסורים וכל צרה מפילה אותם לעצבות ורוח קצרה/מ"ב.
והקטני אמונה הם בחינה של עבודה זרה וכפירות/מ"א, לכן הם רק בבחי' מקוצר רוח שהיא מ"ב כמו ממוצע דהיינו שאין להם אמונה שלימה שהיא בחי' מאריך רוחו כמובא במ"א ראה תורה קנה/מ"י שע"י אמונה זוכים לאריכות אפים וסבלנות [מ"ד] ואעפ"כ אינם כופרים לגמרי שאין להם שום רוח ואורך רוח וסבלנות כלל רק הם כמו ממוצע ורוחם קצרה בחי' מקוצר רוח.
וזהו רמוז בפסוק שנאמר על בני ישראל כשהיו בשיעבוד במצרים (שמות ו)ו/מ"ה) מקוצר רוח ומעבודה קשה פשוטו של מקרא שישראל לא שמעו אל משה בגלל הקוצר רוח שגרמה להם העבודה הקשה. ורבנו מפרש עפ"י הנ"ל שמחמת שהם היו בבחי' קוצר רוח מחמת שהם קטני אמונה כנ"ל עי"ז

בפרהסיא, דהיינו בפני עשרה מישראל אפילו בכל העברות ואפילו שלא בשעת השמד, יהרג ולא יעבור; ובשעת השמד, חס ושלום, אפילו בצנעה, יהרג ולא יעבור. אבל בעבודה זרה וגילוי עריות ושפיכות דמים - אפילו בצנעה ושלא בשעת השמד, ואפילו האנס מתכוין להנאתו ולא להעבירו על דת, יהרג ואל יעבר. ואם הוא ברבים, הרי זה מקדש השם ברבים שאין למעלה הימנו. והעובר על זה ולא קידש השם במקום שחייב לקדשו, ביטל מצות עשה, ועבר על לא תעשה שלא לחלל שם שמים, שנאמר (ויקרא כב, לב): "ולא תחללו". (ועיין בחלק הלאווין לא תעשה, קנ"ה). ונוהג בכל מקום ובכל זמן, בזכרים ובנקבות:

ל"ט תהלים פרק קלה (טו) עֲצֵבִי הַגּוֹיִם כִּסְּף וְזָהָב מַעֲשֵׂה יְדֵי אָדָם: (טז) פֶּה לֶהֱם וְלֹא יִדְבְּרוּ עֵינֵי־לֶהֱם וְלֹא יִרְאוּ: (יז) אֲזַנֵּי־לֶהֱם וְלֹא יִשְׁמְעוּ: (יח) אֵינִי אֵין יֵשׁ רֹחַ בְּפִיהֶם: (יח) כְּמוֹתֵם יִהְיוּ עֲשִׂיהֶם כֹּל אֲשֶׁר בִּטַּח בָּהֶם:

רש"י (יז) אף אין יש רוח בפיהם - גם רוח אין בפיה' אפילו כבהמה זו כל שכן שלא ידברו כאדם ומאחר שאין בהם רוח אין צריך לפרש רוח החוטם, אף זה פתח, ואף להם ולא יריחון קמץ (סא"א):

מ"ב ראה פרש"י לקמן (ד"ה מקוצר רוח) וצ"ע כי לכאורה להפך שהרוח קצרה היא חוסר סבלנות היא הגורמת לעצבות.

מ"א כמובאר בתורה סב תנינא - פי אפלו בשאין עובדין עבודה זרה, יש פגם עבודה זרה, פי קלקול האמונה היא גם כן בחינת עבודה זרה, וכמו שמובא (בשם הפעל שם טוב) על פסוק (דברים י"א): "וְסִרְתָּם וְעִבְדְתָם אֱלֹקִים אֲחֵרִים", שתתקף כשפסרים מהשם יתברך הוא בחינת עבודה זרה.

^{מ"ב} גם בדפוס ותולד - שהיא, מתולד - שהוא

מ"ג תורה קנה - וזה בחינת ארץ אפים, היינו מה שאינו ירא משום דבר, ואינו משגיח על שום בטול ובלבול בעבודתו, רק עושה את שלו, זה בחינת ארץ אפים שאין שום דבר יכול לבלבל אותו, פי לא אכפת לה שום דבר, רק עושה את שלו בעבודתו את השם יתברך. פי ארץ אפים הוא תלוי בבחינת אמונה, פי כל זמן שיש עבודה זרה בעולם חרון אף בעולם (ספרי פרשת ראה), אבל על-ידי אמונה שהוא הפך עבודה זרה, נתבטל חרון אף, וזוכין לאריכות אפים, שהוא הפך החרון אף, היינו שזוכה על-ידי אמונה לאריכות אפים, שיאריך אפו על כל דבר בלבול ומניעה שעובר עליו בתפלתו ועבודתו, שייסבל הכל, ולא יתעצב ולא יתעצל על-ידי-זה כלל, רק יעצר רוחו ולא יכפת לה כלל, ויעשה את שלו בעבודתו, ויעבר על הכל, ולא יחוש על כל הבלבולים והמניעות כלל שכל זה הוא בחינת ארץ אפים, שזוכין על-ידי אמונה.

^{מ"ד} * לעיל בתורה קנה

מ"ה שמות פרק ו (ט) וידבר משה כן אל בני ישראל ולא שמעו אל משה מקצר רוח ומעבדה קשה:

רש"י - מקוצר רוח - כל מי שהוא מייצר, רוחו ונשימתו קצרה, ואינו יכול להאריך בנשימתו. קרוב לענין זה שמעתי בפרשה זו מרבי ברוך בר' אליעזר והביא לי ראייה ממקרא זה (ירמיה טז) בפעם הזאת אודיעם את ידי ואת גבורתי וידעו כי שמי ה' למדנו כשהקב"ה מאמן את דבריו אפי' לפורענות מודיע ששמו ה' וכ"ש האמנה לטובה. ורבותינו דרשוהו (ש"ר סנהדרין קיא) לענין של מעלה (שמות ד) שאמר משה למה הרעותה? אמר לו הקב"ה חבל על דאבדין ולא משתכחין, יש לי להתאונן על מיתת האבות, הרבה פעמים נגליתי עליהם באל שדי ולא אמרו לי מה שמך, ואתה אמרת מה שמו מה אומר אליהם:

צריכין לעבודות קשות ולתעניתים [מ] כנ"ל כמו שבשעת השמד שהיא קלקול אמונה לגמרי צריכין אפי' למסור נפשם ממש אפי' על דבר קל כמו כן כשיש קטנות ופגם באמונה, צריכין לעשות עבודות קשות כנ"ל [מ]:

נמצא הכל תלוי בסבלנות, כי קטן אמונה הוא קצר רוח, על כן לא יכול לעבוד את ה' ית' בכל דבר, אלא בעבודה קשה, כי הוא קצר רוח מלהאמין שהעיקר הוא הלשם שמים, ורק כשעושה עבודות קשות מרגיש שעובד את ה'.

עד כאן דיבר ממי שאין אמונתו בה' שלימה על כן צריך עבודות קשות, ועתה ידבר על צדיק שאמונתו שלימה אלא שיש לו ענוה פסולה על כן לא מאמין בעצמו ובחשיבות מעשיו שגם הוא צריך עבודות קשות.

ויש כמה בחי' בקטני אמונה כי יש אפי' צדיקים שאמונתם בה' ית' שלימה, שהם קטני אמונה בעצמם, בגלל ענוה פסולה, כמו שדרשו רז"ל (סוטה מח ע"ב) על פסוק [מט] כי מי בז ליום

קטנות שפשוטו של מקרא מדבר בבניין הבית השני, שכל אלה שלא האמינו שיבנה, ישמחו כשיראו כיצד נבנה ע"י זרובבל הצדיק. והגמ' שם דורשת "מי בז ליום קטנות", "מי היינו מי גרם, "בז" לשון בזבוז דהיינו הפסד, "ליום" היינו לעתיד לבוא, "קטנות" היינו קטנות אמונה. דהיינו **מי גרם לצדיקים וכו'** שלא יקבלו שכר משלם לעתיד לבוא, הם בעצמם ע"י קטנות האמונה שהיה בהם [כ]. ודייק רבנו בשיחות הר"ן סימן קמ"ב לשון שהיה "בהם" ולא שהיה להם, מבואר שהכוונה לקטנות אמונה בהם בעצמם, שלא האמינו בחשיבות של עצמם בגלל ענוה פסולה [כ]. והוצה לומר שגם קטנות אמונה של אדם שלא

^כ עיין תוהר דברה פ"ב להאריך אף למחפזיו יותר טוב מתענית. כי במקום להחליש גופו יטגף נפשו במיונות בני"א.

^כ כיון שנתגבר הס"א להחלישו מהאמונה נתגבר כנגדו לעשות יותר מהחוב, נבחי' כנגד המשתותים בברכות יא. כפי רשב"א שם

^{מח} **סוטה דף מח** – ופסקו אנשי אמונה: אמר רבי יצחק אלו בני אדם שהן מאמינין בהקדוש ברוך הוא. דתניא רבי אליעזר הגדול אומר כל מי שיש לו פת בסלו ואומר מה אוכל למחר אינו אלא מקטני אמונה. והיינו דאמר ר' אלעזר מאי דכתיב "כי מי בז ליום קטנות" מי גרם לצדיקים שיתבזבוזו שולחן לעתיד לבוא? **קטנות שהיה בהן**, שלא האמינו בהקדוש ברוך הוא. רבא אמר אלו קטני בני רשעי ישראל ודף [מט]. שמתבזבזין דין אביהם. לעתיד לבוא אומרים לפניו רבונו של עולם מאחר שאתה עתיד ליפרע מהן, למה הקהיתם שניהם במ.

רש"י – שמאמינים בהקדוש ברוך הוא – לוותר ממונם לנוי הדור מצוה ולצדקה ולהוצאת שבתות וימים טובים: שיתבזו שולחנם לעתיד לבא – שאין מקבלין שכר שלם והכי משמע כי מי בז ליום הבא את הצדיקים: קטנות – קטנות אמונה:

ובשיחות הר"ן סימן קמ מבאר – שמדקדוק לשון הגמרא שאמר שם קטנות שהיה בהם. נראה מבואר דברי רבינו זקרונו-לברכה שעיקר קטנות האמונה שלהן היה בהן בעצמן, ויש לפרש לפי זה שלא האמינו בהקדוש ברוך הוא שהוא טוב לכל והם חשובים וגדולים בעיניו יתברך.

^כ זכריה ד' ה'

זכריה פרק ד (י) כי מי בז ליום קטנות ושם וראו את האבן הבודיל ביד זרובבל שבעה אלה עיני ידוד המה משוטטים בכל הארץ:

^כ ועי"ש בפרש"י שאין להם אמונה בהקב"ה ועיין שיחות הר"ן תנ"ל סימן קמ פי' רבינו שאין להם אמונה בעצמם ועי"ש ישוב לפרש"י. ועיין שם לסוף תורה עב תנינא שזו ענוה פסולה, ולתורה טא סוף אות ה' ובפ"ח שם אות י'. גם עיין תורה כח תנינא. ועיין בש"ש עה"ת נח קלו ובמ"ה שם, ועיין לק"ה פקודי ה' א' חטא אדה"ר כיון שלא האמין בעצמו שנסתנו נבונה מאד, עיין תנחומא ויבא ב' א' היה יעקב טמין בעצמו ועולה בסולם.

^כ **שיחות מוהר"ן** – אות קמ –כשאמר לי (מעט לפני ר"ה תקסח) ענין הנדפס בליקוטי תנינא סימן פ"ו על פסוק (שמות ו ט): "מקצר רוח ומעבודה קשה", שעל ידי קטנות אמונה צריכין לעבודות קשות וכו' עין שם, עמדתי לפניו כמשתומם ומחשבותיו היו תמהים בעיניו זה. כי נדמה לי שיש לי אמונה קצת. ענה ואמר בלשון גערה קצת כאומר: ואם יש לך אמונה, אין לך אמונה בעצמך (האסטי אין דיר קיין אמונה ניט). והזכיר מיד מאמר רבותינו זכרונם לברכה: כי מי בז ליום קטנות, מי גרם לצדיקים שיתבזבוזו שולחנם לעתיד לבוא קטנות שהיה בהם בעצמן. שלא האמינו בהם בעצמן. ורש"י זכרונו לברכה פרש שם כפשוטו קטנות אמונה. אבל מדקדוק לשון הגמרא שאמרו שם קטנות שהיה בהם, נראה מבאר דברי רבנו זכרונו לברכה שעקר קטנות האמונה שלהן היה בהן בעצמן. ויש לפרש לפי זה שלא האמינו בהקדוש ברוך הוא שהוא טוב לכל והם חשובים וגדולים בעיניו יתברך. ומחמת זה היה בהם קטנות. וזה היה עקר קטנות האמונה שלהם מה שלא האמינו בהם בעצמן. ויש לכוון גם פרוש רש"י לזה: והכלל המובן מדבריו שהאדם צריך שיהיה לו אמונה בעצמו שגם הוא חביב בעיני השם יתברך. כי לפי גדולת טובתו של השם יתברך גם הוא גדול וחשוב בעיניו יתברך. וכבר מבאר ענין זה כמה פעמים שאין זה ענוה להיות במחין דקטנות חס ושלום, וצריכין לבקש הרבה מהשם יתברך לזכות לדרכי ענוה באמת וכו'. (עין בליקוטי תנינא סימן כ"ב ובסימן ע"ב) ועוד בכמה מקומות.

^כ **עיין בעל שם טוב** על התורה – פרשת נח אות קלו. שמעתי ממורי שרוב ענוותנותו של האדם גורם שנתרחק מעבודת השם יתברך, שמצד שפלותו אינו מאמין כי האדם גורם על ידי תפלתו ותורתו שפע אל כל העולמות, וגם המלאכים נוזנין על ידי תורתו ותפלתו, שאילו היה מאמין זה, כמה היה עובד ה' בשמחה וביראה מרוב כל, והיה נזהר בכל אות ותנועה ומלה לאומרה כדקא יאות, וגם לתת לב אל מה שאמר (ק"ב) שלמה עליו השלום (תהלים ס"ח) "אם תשכבון בין שפתיים" שהקדוש ברוך הוא שומר ושוקד על שפתי האדם לנושקה כשהוא אומרה בתורה ובתפלה בדחילו ורחימו, ואם ישים אליו לבו, בוודאי מי זה האיש אשר לא יאחזנו רתת וזיע שהמלך גדול ונורא שומר ושוקד על שפתיים של אדם נבזה וחדל אישים וכיוצא בזה. והוא מעין מה שאמרו חכמינו ז"ל (גיטין דנ"ו ע"א) ענוותנותו של ר' זכריה גרם חורבן וכו', כך האדם ראוי לשום לב ולומר כי הוא סולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה, וכל תנועותיו ודיבורו והילוכו ועסקיו, עושה רושם (ק"א) למעלה למעלה, ובוודאי יזהר בכל דרכיו ועסקיו שיהיה לשם שמים, מה שאין כן כשחושב האדם מה אני ספון לפגום או לתקן למעלה ולמטה, שיהיה נרשם כל עסקי למעלה, ובה הולך בשרירות לבו ואומר אך שלום יהיה לי, ובאמת זה אינו, כי האדם על ידי מעשיו הטובים הוא דבוק בו יתברך ממש וכמו שכתוב (בפ' תבא) והלכת בדרכיו, ועל ידי שהוא רחום מלמטה נתעורר (ק"ב) מדה זו של רחום למעלה בכל העולמות, וכמו שכתבתי ביאור (פרק ב' דאבות) דע מה למעלה ממך (ק"ג) רצה לומר ממך תדע, איזה מדה שנתעורר בך שכך הוא למעלה: ותולדות יעקב יוסף פ' עקב דקפ"א סוף ע"ב, וע"ג.

מאמין בחשיבות מעשיו, היא מהיצר הרע שרוצה להעבירו על דת כנ"ל, ובגלל ענווה פסולה לא עובד את הקב"ה בכל דבר, כי באמת יהודי כפי תנועותיו וכפי התחזקותו בעבודתו יתברך, כן גורם ליחוד השמות למעלה, וממשיך על עצמו הקדושה משם (סוף תורה ו), וכשמנענע אפילו באצבע קטנה מנענע עולמות עליונים רוחניים כמו שאמר הבעש"ט ז"ל, כי כל אדם כלול מכל העולמות (כנ"ל בהערת מקור מים חיים) ומי שנחלש מהאמונה שגם הוא בכלל זה, ורק בשעושה עבודות קשות מרגיש עובד ה', גם עליו אמר רבנו את התורה הזו, וצריך להתעורר כמו בשעת שמד. ראה תורה פ"י/י"ג שכל יהודי תיכף כשרוצים להעבירו על דעת מתעורר בשלהבת אהבה ומוכן למסור נפשו, וכשמבין שהקטנות אמונה שלו בעצמו היא פגם אמונה צריך להרגיש כמו בשעת שמד להתעורר מאד למסור נפשו, בתפילה לזכות לאמונה שלימה יותר :

עד כאן חברותא לתורה פו תנינא

מקור מים חיים שם הערה קלא – ובספר לקוטי תורה (טשרנובל) בהדרכה ב' כתב וז"ל, וצריך להאמין באמונה שלימה כשאדם מנענע אפילו באצבע קטנה מנענע עולמות עליונים רוחניים כמו שאמר הבעש"ט ז"ל, וצריך להבין כי כל אדם כלול מכל העולמות וד"ל, עב"ל, ועי' בפ' קדושים הגה י"ז:

י"ד כנ"ל בשיחות הר"ן קמ. ובפל"ח על תורה סא, לעיל בשיחות. שרבנו אמר למוהרנ"ת אע"פ שיש לך אמונה אבל אין לך אמונה בעצמך. וביאר שם שהכוונה לענוה פסולה שדיבר עליה בתורה עב תנינא ותורה כב תנינא.

ועיין לק"ה פקדון לעיל בלק"ה, שאדה"ר חטא כיון שלא האמין בעצמו עד כמה נשמתו גבוהה מאד מאד.

ועיין מדרש תנחומא (ורשא) פרשת ויצא סימן ב' – א"ר ברכיה בשם רבי חלבו ור"ש בן יוסינה מלמד שהראוהו הקדוש ברוך הוא ליעקב אבינו שרה של בבל עולה ויורד, ושל מדי עולה ויורד, ושל יון עולה ויורד, ושל אדום עולה ויורד, א"ל הקדוש ברוך הוא ליעקב יעקב למה אין אתה עולה, באותה שעה נתיירא אבינו יעקב ואמר כשם שיש לאלו ירידה, כך אני יש לי ירידה, א"ל הקדוש ברוך הוא אם אתה עולה אין לך ירידה, ולא האמין ולא עלה, ר"ש בן יוסינה היה דורש (תהלים עח) בכל זאת חטאו עוד ולא האמינו בנפלאותיו, א"ל הקדוש ברוך הוא אלו עלית והאמנת לא היתה לך ירידה לעולם, אלא הואיל ולא האמנת הרי בניך משתעבדין בהללו ד' מלכויות בעה"ז במסים ובארנוניות ובגולגליות, א"ל יעקב יכול לעולם א"ל אל תירא עבדי יעקב אל תחת ישראל כי הנני מושיעך מרחוק ואת זרעך מארץ שבים מארץ מגליא מאספניה ומחברותיה ושב יעקב מבבל ושקט ממדי ושאנן מיון ואין מחריד מאדום כי אעשה כלה בכל הגוים אשר הפיצותיך שם באומות העולם שהן מכלין את שדותיהן אבל ישראל שאין מכלין את שדותיהן ואותך לא אעשה כלה אלא מיסרך ביסורין בעולם הזה בשביל לנקותך מעונותיך לעתיד לבא, לכך נאמר ויחלום.

י"ה תורה פ – קדוש השם הוא גם כן בחינת חסדים וגבורות. כי מתחלה הוא נתלהב בשלהובין דרחימותא, זהו בחינת חסדים. ואחר כך מתגבר על יצרו, ומוסר את נפשו למות על קדוש השם, זהו בחינת גבורות, שזהו בחינת שלום, בחינת יוסף כנ"ל. ולכך אפלו פושעי ישראל הערו את נפשם למות על קדוש השם. כי ישראל עלה במחשבה וכו' (בראשית רבה פרשה א), ואפלו פושעי ישראל, אף שעדין הוא מכנה בשם ישראל, יש להשם יתברך תענוג גדול ממנו, כמו שכתוב (ישעיה מ"ט): "ישראל אשר בך אתפאר". ובשרוצין להפריד אותו מבחינה זו ישראל, שהיא בחינת ו' פנודע, ואי אפשר לקרותו בלא ו' שניה, שהוא בחינת יוסף, ותכף ומיד נתעורר בו בחינה זו למסור נפשו כנ"ל: אפרוש כי כל אחד מישראל אפלו פושעי ישראל כל זמן ששם ישראל נקרא עליו, כי נקרא פושעי ישראל (כמבאר בסמינים י"ד וי"ז), אף על פי שקרא ישראל הוא (סנהדרין מ"ד), ומאחר שנקרא עדין בשם ישראל, שהוא בחינת ו' כנ"ל, על כן יש בו בחינת יוסף גם כן, כי ואו אי אפשר לקרותה בלא ו' שניה. הינו שישאל שיהא בחינת ו', מקשר בו ו' שניה, שהוא בחינת יוסף (כי ישאל יוסף בחינת אולי פדוע) (א). נמצא שבכל אחד מישראל מקשר בו בחינת יוסף, שהוא בחינת שלום, בחינת קדוש השם כנ"ל. ועל כן תכף בשרוצין להעבירו על דת, חס ושלום, להפרידו מבחינת ישראל, נתעורר בו תכף בחינת יוסף שמקשר בישראל, שהוא בחינת מסירת נפש על קדוש השם. דהינו שלהובין דרחימותא, והתגברות על יצרו למות על קדוש השם, שזהו בחינת שלום, בחינת יוסף כנ"ל:

